פסחים

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א פסחים פרק א - א אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם בְּכִי טוֹב וְיֵצֵא בְּכִי טוֹב.

ב ב כתיב: (שמואל ב כ״ג:ד׳) ״וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ״, אַלְמָא אוֹר, יָמָא הוּא! מִי כְּתִיב: ״אוֹר בֹּקֶר״? ״וּכְאוֹר בֹּקֶר״ כְּתִיב! וְהָכִי קָאָמַר: וּכְאוֹר בֹּקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּעֵין זְרִיחַת שֶׁמֶשׁ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא.

ג מֵיתִיבִי, (תהילים קמ״ח:ג׳) ״הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר״, אַלְמָא ׳אוֹר׳, אוֹרְתָא הוּא! הָכִי קָאָמַר: הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכָבִים הַמְּאִירִים. אֶלָּא מֵעַתָּה, כּוֹכָבִים הַמְּאִירִים הוּא דְּבָעוּ שַׁבּוּחֵי, שֶׁאֵינָן מְאִירִים לָא בָּעוּ שַׁבּוּחֵי? וְהָא כְּתִיב: (שם) ״הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו״! אֶלָּא, הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּאוֹר דְּכוֹכָבִים נַמִּי אוֹר הוּא, לְמַאי נַפְקָא מִינָּה? לְנוֹדֵר מִן הָאוֹר, דְּתָנַן: הַנּוֹדֵר מִן הָאוֹר, אָסוּר בְּאוֹרָן שֶׁל כּוֹכָבִים.

ד מֵיתִיבִי: (איוב כ״ד:י״ד) ״לָאוֹר יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטָל עָנִי וְאֶבְיוֹן, וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּגַּנָּב״, הָא מִדְּקָאָמַר: ״וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּגַּנָּב״, אַלְמָא אוֹר, יָמָא הוּא! הָתָם, הָכִי קָאָמַר: אִי פְּשִׁיטָא לָךְ מִלְּתָא כִּנְהוֹרָא דְּאַנְפְּשׁוּת קָאָתֵי, רוֹצֵחַ הוּא וְנִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, וְאִי מְסַפְּקָא לָךְ מִלְּתָא כְּלֵילְיָא, יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגַנָּב, וְלֹא נִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ.

ה ג כתיב: (תהילים קל״ט:י״א) ״וָאֹמַר: אַךְ חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי, וְלַיְלָה אוֹר בַּעֲדֵנִי״, אַלְמָא ׳אוֹר׳, יָמָא הוּא! הָתָם, הָכִי קָאָמַר דָּוִד: אֲנִי אָמַרְתִּי: ״אַךְ חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי״ לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְיוֹם, וְעַכְשָׁיו, אֲפִלּוּ הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְלַיְלָה, אוֹר בַּעֲדֵנִי.

ו ד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו, שֶׁהֲרֵי עִקֵּם הַכָּתוּב שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת, וְלֹא הוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ז׳:ח׳) ״מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה״. רַב פָּפָּא אָמַר: תֵּשַׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ג:י״א) ״כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה״. רַבִינָא אָמַר: עֶשֶׂר, וָא״ו דְּטָהוֹר. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א כ׳:כ״ו) ״כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא, בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא, כִּי לֹא טָהוֹר״. תַּנְיָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לְעוֹלָם יְסַפֵּר אָדָם בִּלְשׁוֹן נְקִיָּה, שֶׁהֲרֵי בְּזַב קְרָאוֹ: ׳מְרָכָב׳, וּבְאִשָּׁה קְרָאוֹ: ׳מוֹשָׁב׳, וְאוֹמֵר: (איוב ט״ו:ה׳) ״וַתִּבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים״, וְאוֹמֵר: (שם לג) ״וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ״. מַאי ׳וְאוֹמֵר׳? וְכִי תֵּימָא: הַנֵּי מִילֵי בִּדְאוֹרַיְתָא, אֲבָל בִּמְילֵי דְּעָלְמָא לָא, תָּא שְׁמַע: [וְאוֹמֵר]: ״וַתִּבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים״. וְכִי תֵּימָא: הַנֵּי מִילֵי בִּדְרַבָּנָן, אֲבָל בְּמִילֵי דְּעָלְמָא לָא, תָּא שְׁמַע: [וְאוֹמֵר]: ״וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ״. [וּבְאִשָּׁה לָא כְּתִיב בָּהּ: ׳מְרָכָב׳? וְהָכְתִיב: (בראשית כ״ד:ס״א) ״וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרוֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים״? הָתָם, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דִּגְמַלִּים, אוֹרְחָא הִיא. וְהָכְתִיב: (שמות ד׳:כ׳) ״וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּיבֵם עַל הַחֲמוֹר״? הָתָם, מִשּׁוּם בָּנָיו, אוֹרְחָא הוּא. וְהָכְתִיב: (שמואל א כ״ה:כ׳) ״וְהִיא רֹכֶבֶת עַל הַחֲמוֹר״?! הָתָם, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּלֵילְיָא, אוֹרְחָא הוּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּדָוִד אִיכָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בִּיעָתוּתָא דְּדָוִד נַמִּי לֵיכָּא, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּהַר אִיכָּא. וּבְאוֹרַיְתָא מִי לָא כְּתִיב ׳טָמֵא׳? אֶלָּא כָּל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ, מִשְׁתָּעֵי בִּלְשׁוֹן נְקִיָּה, כָּל הֵיכָא דִּנְפִישִׁין מִילֵי, מִשְׁתָּעֵי בִּלְשׁוֹן קְצָרָה, כִּדְאָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב, וְאַמְרִי לָהּ אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב מֵאִיר: ״לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דֶּרֶךְ קְצָרָה״. וְכָל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ, מִשְׁתָּעֵי בִּלְשׁוֹן כָּבוֹד? וְהָא ׳רוֹכֶבֶת׳ וְ׳יוֹשֶׁבֶת׳ דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ, וְקָאָמַר: ״רוֹכֶבֶת״! רוֹכֶבֶת כְּתִיב. הַנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי, דַּהֲווּ יַתְבֵי קַמֵּיהּ דְּרַב, חַד אָמַר: שְׁוִיתִינָן הַאי שְׁמַעְתָּא כְּ״דָבָר אַחֵר מְסַנְקֵן״, וְחַד אָמַר: שְׁוִיתִינָן הַאי שְׁמַעְתָּא כְּ״גְּדִי מְסַנְקֵן״, וְלָא אִישְׁתְּעִי רַב, בַּהֲדֵי דְּהַאִיךְ]. הַנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי, דַּהֲווּ יַתְבֵי קַמֵּיהּ דְּהִלֵּל, וְחַד מִנַּיְהוּ רָבָן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאַמְרֵי לָהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, וְחַד מִנַּיְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן. חַד אָמַר לְהוּ: ״מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וּמוֹסְקִין בְּטֻמְאָה״? וְחַד אָמַר: ״מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וְאֵין מוֹסְקִין בְּטָהֳרָה״? אָמַר: מַבְטָח אֲנִי בָּזֶה שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים, עַד שֶׁהוֹרָה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. הַנְהוּ תְּלָתָא [לְהוּ]: הִגִּיעַנִי כְּפוֹל, חַד אָמַר: הִגִּיעַנִי כְּזַיִת, וְחַד אָמַר: הִגִּיעַנִי כִּזְנַב הַלְּטָאָה. בָּדְקוּ אַחֲרָיו וּמָצְאוּ בּוֹ שֶׁמֶץ פְּסוּל. וְהָתַנְיָא: אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה? לָא תֵּימָא: ״שֶׁמֶץ פְּסוּל״, אֶלָּא אֵימָא: ״שַׁחַץ פְּסוּל״. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: שַׁאנִי הָתָם, דְּאִיהוּ הוּא דְּאַרַע אַנַּפְשֵׁיהּ.

ז ה הַהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים, דַּהֲוָה סָלִיק וְאָכִיל פְּסָחִים בִּירוּשָׁלַיִם, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, אָמַר לֵיהּ: כְּתִיב: (שמות י״ב:מ״ג-מ״ד) ״כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ״, וּכְתִיב: (שם) ״כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ״, וַאֲנָא, הָא קָאֲכִילְנָא מְשׁוּפְרֵי שׁוּפְרֵי! אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: מֵאַלְיָה מִי קָא סָפוּ לָךְ? אָמַר לֵיהּ: לָא. אָמַר לֵיהּ: כַּד סָלְקַתְּ לְהָתָם, אֵימָא [לְהוּ]: ״סְפוּ לִי מֵאַלְיָה״! כִּי סָלִיק הָתָם, אָמַר לְהוּ: ״מֵאַלְיָה סְפוּ לִי״! אָמְרוּ לֵיהּ: ״מַאי קָא אָמַרְתְּ״? אַלְיָה, לְגָבוֹהַּ סַלְקָא! אָמְרוּ לֵיהּ: ״מַאן אָמַר לָךְ הָכִי״? אָמַר לְהוּ: ״רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אָמַר לִי״. אַמְרֵי: ״מַאי [הַאי] דְּקַמָּן״?] בָּדְקוּ אַחֲרָיו וְאַשְׁכְּחוּהָ דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא, וְקַטְלוּהָ. שָׁלְחוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: שָׁלֹם לָךְ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, דְּאַתְּ בְּנָצְיבִין וּמְצוּדָתְךָ פְּרוּסָה בִּירוּשָׁלַיִם.

ח ו רַב כַּהֲנָא חָלַשׁ, שַׁדְרוּהָ רַבָּנַן לְרַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי. אֲמְרֵי לֵיהּ: זִיל בְּדוֹק מַאי דִּינֵיהּ. אָתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּנָח נַפְשֵׁיהּ, קָרְעֵיהּ לְלִבּוּשֵׁיהּ וְאַהַדְּרֵיהּ לְקָרְעֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ וּבָכִי וְאָתֵי. אֲמְרֵי לֵיהּ: "נָח נַפְשֵׁיהּ"? אָמַר לְהוֹן: "אַתּוּן קַאֲמְרִיתוּ, אֲנָא, לָא קָאֲמִינָא", (משלי י׳:י״ח) "וּמוֹצִיא דִּבָּה הוּא כְּסִיל".

ט יוֹחָנָן חֲקוּקָאָה נָפַק לְקַרְיָתָא, כִּי אָתָא, אָמְרוּ לֵיהּ: "חִטִּין נַעֲשׂוּ יָפוֹת"? אָמַר לְהוּ: "שְׂעוֹרִין נַעֲשׂוּ יָפוֹת". אָמְרוּ לֵיהּ: "צֵא וּבַשֵּׂר לַסּוּסִים וְלַחֲמוֹרִים", דִּכְתִיב: (מלכים א ה׳:ח׳) "וְהַשְּׂעוֹרִים וְהַתֶּבֶן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ". מַאי הֲוֵי לֵיהּ לְמֵימַר? "אֶשְׁתָּקַד, נַעֲשׂוּ חִטִּין יָפוֹת", אִי נַמִּי: "עַדְשִׁים נַעֲשׂוּ יָפוֹת". רַב, בַּר אֲחוּהָ דְּרַבִּי חִיָּא וּבַר אַחְתֵּיהּ, כִּי סָלִיק לְהָתָם, אָמַר לֵיהּ: אַיְבוּ קַיָּם? אָמַר לֵיהּ: אִיתְּמָא קַיֶּמֶת? אָמַר לֵיהּ: אִיתְּמָא קַיֶּמֶת? אָמַר לֵיהּ: (אַיְבוּ) [אַבָּא] קַיָּם? אָמַר לֵיהּ לְשַׁמְעֵיהּ: חֲלֹץ לִי מִנְעָלַי, וְהוֹלִיךְ אַחֲרַי כְּלֵי לְבֵית הַמֶּרְחָץ! שְׁמַע מִינָּהּ תְּלָת: שְׁמַע מִינָּהּ שְׁלָמָא בְּנַעֲלַת הַסַּנְדָּל, וּשְׁמַע מִינָּהּ שְׁמוּעָה רְחוֹקָה אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וּשְׁמַע מִינָּהּ, מִקְצָת הַיּוֹם, כְּכֻלּוֹ.

י ו הַהוּא, דַּהֲוָה קָאָמַר: "הֹנוּ דִינִי", אֲמְרֵי: שְׁמַע מִינָּהּ, מִדָּן קָאָתֵי, דִּכְתִיב: (בראשית מ״ט:ט״ז) "דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל". הַהוּא דַּהֲוָה קָאָזִיל וְאָמַר: "אַפֵּיף יַמָּא, אַסִיסְנִי בִּירָאתָא". בָּדְקוּ וְאַשְׁכְּחוּהָ דְּמִזְבּוּלוּן קָאָתֵי, דִּכְתִיב: (שם) "זְבוּלוּן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכּוֹן".

יא ז תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּשָׂכַר שְׁלֹשָׁה "רִאשׁוֹן" זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה "רִאשׁוֹן": לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, דִּכְתִיב: (בראשית כ״ה:כ״ה) "וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאֶדֶרֶת שֵׂעָר". וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב: (ירמיהו י״ז:י״ב) "כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ". וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: (ישעיהו מ״א:כ״ז) "רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם". אָמַר רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (חבקוק ג׳:ד׳) "וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קְרָנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ, [וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ"] ? לְמַה צַדִּיקִים דּוֹמִים בְּפָנֵי הַשְּׁכִינָה? כְּנֵר בְּפָנֵי הָאֲבוּקָה.

יב תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות י״ב:י״ט) "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם". וְאוֹמֵר: (בראשית מ״ד:י״ב) "וַיְחַפֵּשׂ, בַּגָּדוֹל הֵחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה, [וַיִּמָּצֵא]". וְאוֹמֵר: (צפניה א׳:י״ב) "בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנֵּרוֹת". וְאוֹמֵר: (משלי כ׳:כ״ז) "נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם, חוֹפֵשׂ". מַאי 'וְאוֹמֵר'? וְכִי תֵּימָא: הַאי "בָּעֵת הַהִיא", קוּלָּא הוּא דְּקָאָמַר רַחֲמָנָא, לָא בָּדִיקְנָא לָהּ לִירוּשָׁלַיִם בִּנְהוֹרָא דַּאֲבוּקָה, דְּנָפִישׁ נְהוֹרֵיהּ טוּבָא, אֶלָּא בִּנְהוֹרָא דִּשְׁרָגָא, דִּזוּטֶר נְהוֹרָא טְפֵי, דְּעָוֹן רַבָּה מִשְׁתַּכַּח, וְעָוֹן זוּטֶר לָא מִשְׁתַּכַּח. תָּא שְׁמַע: "נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם".

יג ח אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָם נִזּוֹקִין, לֹא בַּהֲלִיכָתָן וְלֹא בַּחֲזִירָתָן. רַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר, כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּלַפֵּי שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה: (שמות לד) "וְלֹא יֵחָמֵד אִישׁ אֶת אַרְצֶךָ", מְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא פָּרָתְךָ רוֹעָה בְּאַפָּךְ וְאֵין חַיָּה מִזִּיקָתָהּ. תַּרְנְגֹלְתְּךָ מְנַקֶּרֶת בְּאַשְׁפָּה, וְאֵין חֻלְדָּה מִזִּיקָתָהּ, וַהֲלֹא דְּבָרִים קַלְוָחֹמֶר, וּמָה (מי) [אִלּוּ] שֶׁדַּרְכָּן לְזוֹק, אֵין נִזּוֹקִין, (מי) [בְּנֵי אָדָם] שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְזוֹק, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אֵין לִי אֶלָּא בַּהֲלִיכָה, בַּחֲזָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (דברים טז) "וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאָהָלֶיךָ", מְלַמֵּד שֶׁתֵּלֵךְ וְתִמְצָא אֹהָלֶיךָ בְּשָׁלוֹם. וְכִי מֵאַחַר דַּאֲפִלּוּ בַּחֲזָרָה, בַּהֲלִיכָה לָמָּה לִי? אֶלָּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אֲמִי, דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע, עוֹלֶה לְרֶגֶל, שֶׁאֵין לוֹ קַרְקַע, אֵינוֹ עוֹלֶה לְרֶגֶל. אָמַר [רַב] רַבִּין בַּר (אבא) [רַב אַדָּא] אָמַר רַב: מִפְּנֵי מָה אֵין פֵּרוֹת גִּינוֹסָר בִּירוּשָׁלַיִם? שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹלֵי רְגָלִים אוֹמְרִים: אִלְמָלֵי לֹא עָלִינוּ אֶלָּא לֶאֱכֹל פֵּרוֹת גִּינוֹסָר [בִּירוּשָׁלַיִם], דַּיֵּנוּ, וְנִמְצֵאת עֲלָיָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, אָמַר רַבִּי דּוֹסְתָּאי בְּרַבִּי יַנַּאי: מִפְּנֵי מָה אֵין חַמֵּי טְבֶרְיָא בִּירוּשָׁלַיִם? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹלֵי רְגָלִים אוֹמְרִים: אִלְמָלֵי לֹא עָלִינוּ אֶלָּא לִרְחֹץ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא, דַּיֵּנוּ, וְנִמְצֵאת עֲלָיָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. (עוד הִזְכִּירוּ בַּגְּמָרָא עִנְיָן אֲמוּנִי, רָאוּי לְכָתְבוֹ כָּאן, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לִבְדֹּק חָמֵץ בְּגֶל הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי כֹּתֶל שֶׁנָּפַל, וְהַטַּעַם מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה,וְהִקְשׁוּ עַל זֶה) וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: "שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזּוֹקִין"? אָמַר רַב (משרשיא) [אַשִׁי]: שָׁמָּא תֹּאבַד לוֹ מַחַט, וְאָתֵי לְעִיּוּנֵי בַּתְרָהּ. וּכְהַאי גַּוְונָא, לָאו מִצְוָה הִיא? וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר: סֶלַע זֶה לְצְדָקָה, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּחְיוּ בָּנַי, אוֹ כְּדֵי שֶׁאֶהְיֶה בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא, הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר! דִּילְמָא, בָּתַר דְּבָדַק, אָתֵי לְעִיּוּנֵי בַּתְרָהּ וְכוּ'. וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזּוֹקִין! הֵיכָא דִּשְׁכִיחַ הֶזֵּקָא, שַׁאנֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״א טז) "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: אֵיךְ אֵלֵךְ? וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי! וַיֹּאמֶר ה׳: עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ" וְגוֹ'. בָּעוּ מִינֵיהּ מֵרַב: הַנֵּי בֵּי רַב, דְּדַיְרֵי בְּבָאגָא, מַהוּ לְמֵיתֵי קְדוּמָא וַחֲשׁוּכָא לְבֵי רַב? אָמַר לְהוּ: נֵיתוּ, עָלַי וְעַל צַוָּארִי! נֵיזִיל, מַאי? אָמַר לְהוּ: לָא יָדַעְנָא.

יד ט כְּתִיב: (חגי ב׳:י״ב) "הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל נָזִיד וְאֶל הַיַּיִן וְאֶל הַשֶּׁמֶן וְאֶל כָּל מַאֲכָל, הֶיְקְדַּשׁ? וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ: לֹא". רַב אָמַר: אִשְׁתַּבּוּשׁ כַּהֲנֵי, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא אִשְׁתַּבּוּשׁ כַּהֲנֵי, רַב אָמַר: אִשְׁתַּבּוּשׁ כַּהֲנֵי, רְבִיעֵי בַּקֹּדֶשׁ בָּעָא מִינַּיהוּ, וְאָמְרֵי לֵיהּ: 'טָהוֹר'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא אִשְׁתַּבּוּשׁ כַּהֲנֵי, חֲמִשֵּׁי בַּקֹּדֶשׁ בָּעָא מִינַּיהוּ, וְאָמְרֵי לֵיהּ: 'טָהוֹר'. בִּשְׁלָמָא רַב, הַיְנוּ דִּכְתִיב: 'אַרְבָּעָה', לְחֶם, וְנָזִיד, וְיַיִן, וְשֶׁמֶן. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, 'חֲמִשֵּׁי' מְנָא לָן? מִי כְּתִיב: "וְנָגַע בִּכְנָפוֹ"? "וְנָגַע בִּכְנָפוֹ" כְּתִיב! בְּמָה שָׁנָגַע בִּכְנָפוֹ. תָּא שְׁמַע: (שם) "וַיֹּאמֶר חַגַּי: אִם יִגַּע טְמֵא נֶפֶשׁ בְּכָל אֵלֶּה, הֲיִטְמָא"? (וְהַסּוּגְיָא אֲרֻכָּה קְצָת וְרֹשׁ"י הֶאֱרִיךְ בְּפֵירוּשָׁהּ וּמַה שֶּׁרָאוּי לִכְתֹּב כָּאן, שֶׁחַגֵּי הַנְּבִיא הָיָה בּוֹדֵק הַכֹּהֲנִים בּוֹנֵי הַבַּיִת בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ,

לֵידַע אִם הָיוּ בְּקִיאִים בְּהִלְכוֹת טֻמְאָה, לְפִי שֶׁהִשְׁתַּכְּחוּ מֵהֶם בִּזְמַן הַגָּלוּת שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ בְּקָדָשִׁים. וְכָתַב לְבָסוֹף:) אָמַר רַב זוּטְרָא וְאִיתֵימָא רַב אַשִׁי: מִתּוֹךְ שֶׁקִּלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִקְרִיבוּ בְּטֻמְאָה.

פרק ב

א פסחים פרק ב כל שעה - י תַּנְיָא, שִׁמְעוֹן הָעַמְסוֹנִי וְאַמְרֵי לָהּ נְחֶמְיָה הָעַמְסוֹנִי, הָיָה דּוֹרֵשׁ כָּל ׳אֶתִּין׳ שֶׁבַּתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְ״אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא״, פֵּרַשׁ. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, כָּל אֶתִּין שֶׁדָּרַשְׁתָּ, מַה תְּהֵא עֲלֵיהֶן? אָמַר לָהֶם: כְּשֵׁם שֶׁקִּבַּלְתִּי שָׂכָר עַל הַדְּרִישָׁה, כָּךְ אֲנִי מְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַפְּרִישָׁה. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא (ולימד) וְדָרַשׁ: ״אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא״, לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.

ב יא אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין חוּץ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה״. הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא דְּאִיכָּא סַכָּנָה, אֲפִלּוּ עֲצֵי אֲשֵׁרָה נַמִּי! וְאִי דְּלֵיכָּא סַכָּנָה, אֲפִלּוּ כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה נַמִּי לָא! לְעוֹלָם דְּאִיכָּא סַכָּנָה, וַאֲפִלּוּ הָכִי, עֲצֵי אֲשֵׁרָה לָא, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם נֶאֱמַר: (דברים ו) ״בְּכָל נַפְשְׁךָ״, לָמָּה נֶאֱמַר: ״בְּכָל מְאֹדֶךָ״? וְאִם נֶאֱמַר: ״בְּכָל מְאֹדֶךָ״, לָמָּה נֶאֱמַר: ״בְּכָל נַפְשְׁךָ״? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: אִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁגּוּפוֹ חָבִיב עָלָיו מִמָּמוֹנוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר: ״בְּכָל נַפְשְׁךָ״, וְאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמָּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר: ״בְּכָל מְאֹדֶךָ״. כִּי אָתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. עֲבוֹדָה זָרָה, הָא דַּאֲמָרָן. גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, מַאי הִיא? דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: (דברים כב) ״כִּי כַאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה״, וְכִי מָה עִנְיָן רוֹצֵחַ אֵצֶל נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה? חֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד! מַקִּישׁ נַעֲרָה מְאֹרָסָה לְרוֹצֵחַ, וְרוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה, מַה נַּעֲרָה הַמְאֹרָסָה, נִתָּן לְהַצִּילָהּ בְּנַפְשׁוֹ, אַף רוֹצֵחַ [נִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וְנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה מֵרוֹצֵחַ], מָה רוֹצֵחַ, יֶהֱרֹג וְאַל יַעֲבֹר, אַף נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה, תֶּהֱרֹג וְאַל תַּעֲבֹר. (ורוצח) [וּשְׁפִיכוּת דָּמִים] גּוּפֵיהּ, מְנָא לָן? סְבָרָא הוּא, כִּי הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ: ״מָארִי דּוּרְאִי אָמַר לִי: זִיל קַטְלֵיהּ לְפְלָנְיָא, וְאִי לָא, קַטְלִינָא לָךְ״! אָמַר לֵיהּ: (רבא:) לְקַטְלָךְ וְלָא תִּקְטְלִינֵיהּ! דְּמַאי חָזֵית, דְּדָמָא דִּידָךְ סוּמָק טְפֵי? דִּילְמָא דָּמָא דְּהַהוּא גַּבְרָא סוּמָק טְפֵי?

ג אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְשׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְעִילָה.

ד שָׁתַק רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֵינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: ״כַּפָּא, דְּחָטָא נַגָּרָא, בְּגַוֵּיהּ נְשָׁרוֹף חַרְדָּלָא״. אָמַר אַבַּיֵי: (נגרא) [סַנְדָּלָא], בְּסַנְדָּלֵי יָתִיב, מִדְּוִיל יְדֵיהּ, מְשָׁתַּלִּים. רָבָא אָמַר: גִּירָאָה, בְּגִירֵיהּ מְקָטִיל, מִדְּוִיל יְדֵיהּ מְשָׁתַּלִּים.

ה אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְנַיִן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כד) ״וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה״, אִם אֵינוֹ קוֹנֶה מַשְׁכּוֹן, צְדָקָה מִנַּיִן? מִכָּאן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן.

ו הַחֹמֶץ בְּתָלוּשׁ, הָכִי נַמִּי דְּקָדֵשָׁה? אָמַר לֵיהּ: אִין, (דניאל ד) ״בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָא״, וְכֵן מוֹרִין בְּבֵי מִדְרָשָׁא כְּוָתֵי.

ז אָמַר רָבָא: מַאי ׳חֲזֶרֶת׳? ׳חָסָא׳, מַאי ׳חָסָא׳? דְּחָס רַחֲמָנָא עִלָּוֵן. וְאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: לָמָּה נִמְשְׁלוּ מִצְרִיִּים (בחזרת ובמרור) [כְּמָרוֹר]? לוֹמַר לְךָ: מַה (חזרת) [מָרוֹר] זֶה, שֶׁתְּחִלָּתוֹ רַךְ וְסוֹפוֹ קָשֶׁה, אַף מִצְרַיִם, תְּחִלָּתָן רַכָּה וְסוֹפָן קָשֶׁה.

פרק ג

א פסחים פרק ג אלו עוברין - יב תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן (בֶּן אֶלְעָזָר) אוֹמֵר: כָּל סְעוּדָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה, אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה, כְּגוֹן מַאי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרְאֵל, וּבַת תַּלְמִיד חָכָם לְעַם־הָאָרֶץ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרְאֵל, (בת תלמיד חכם לעם הארץ) אֵין זוּוּגָן עוֹלֶה יָפֶה. מַאי הִיא? אָמַר רַב חַסְדָּא: אוֹ אַלְמָנָה, אוֹ גְּרוּשָׁה, אוֹ זֶרַע אֵין לָהּ. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אוֹ קוֹבְרָהּ, אוֹ קוֹבֵרְתּוֹ, אוֹ מְבִיאָתוֹ לִידֵי עֲנִיּוּת. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר, יִדְבַּק בְּזֶרַע שֶׁל אַהֲרֹן, כָּל שֶׁכֵּן שְׁתּוֹרָה וּכְהֻנָּה מְעַשְּׁרָתוֹ. לָא קַשְׁיָא, הָא בְּתַלְמִיד חָכָם, הָא בְּעַם הָאָרֶץ. (כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה) [רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ] נָסִיב כָּהֲנְתָּא, חָלַשׁ. אָמַר: לָא נִיחָא לֵיהּ לְאַהֲרֹן דְּאָדְבַּק בְּזַרְעֵיהּ, דַּהֲוָה לֵיהּ חַתְנָא כִּי אֲנָא. (וְאִתְסִי) רַב אִידִי בַּר אַבִּין נָסִיב כָּהֲנְתָּא, וַהֲווּ לֵיהּ תְּרֵי בְּנֵי סְמִיכֵי. (׳סְמִיכֵי׳ סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: דְּחָזוּ לְסְמִיכָה. וּמַאן אִנּוּן?) רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, וְרַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי.

ב אָמַר רַב פָּפָּא: אִי לָא דִּנְסִיבְנָא כָּהֲנְתָּא, לָא אִיעַתְּרִי. אָמַר רַב כַּהֲנָא: אִי לָא דִּנְסִיבְנָא כָּהֲנְתָּא לָא גַּלָּאי. אָמְרוּ לֵיהּ: וְהָא לְמָקוֹם תּוֹרָה גָּלִיתָ? לָא גַּלָּאי כִּדְגָלוּ אִינְשֵׁי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדַת הָרְשׁוּת, לְסוֹף גּוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ו׳:ד׳) ״וְאוֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן, וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: (שם) ״לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים״. תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הַמַּרְבֶּה סְעוּדָתוֹ בְּכָל מָקוֹם, לְסוֹף מַחֲרִיב אֶת בֵּיתוֹ, וּמְאַלְמֵן אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמְיַתֵּם אֶת גּוֹזָלָיו, וְתַלְמוּדוֹ מִשְׁתַּכֵּחַ מִמֶּנּוּ, וּמַחֲלוֹקוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו, וּדְבָרָיו אֵינָן נִשְׁמָעִים, וּמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם וְשֵׁם אָבִיו וְשֵׁם רַבּוֹ, וְגוֹרֵם שֵׁם רַע לוֹ וְלִבְנוֹ וּלְבֶן

בְּנוֹ, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. מַאי הִיא? אָמַר אַבַּיֵי: קָרוּ לֵיהּ: ״בַּר מֵיחַם תַּנּוּרֵי״. רָבָא אָמַר: ״בַּר מְרַקֵּד בֵּי כּוּבֵי״. רַב פָּפָּא אָמַר: ״בַּר מְלַחֵךְ פִּנְכֵי״. רַב (הונא) [שְׁמַעְיָה] אָמַר: ״בַּר מָךְ רָבַע״.

ג יג תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁאִם מֵת אוֹ גוֹלֶה, מַבְטָח לוֹ שֶׁבָּנָיו תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְלֹא יִשָּׂא בַּת עַם־הָאָרֶץ, שֶׁאִם מֵת אוֹ גוֹלֶה, בָּנָיו עַמֵּי־הָאָרֶץ. תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ [וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם], וְיַשִּׂיא בְּתוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, מָשָׁל לְעִנְבֵי הַגֶּפֶן בְּעִנְבֵי הַגֶּפֶן, דָּבָר נָאֶה וּמִתְקַבֵּל. וְלֹא לְעַם הָאָרֶץ, מָשָׁל לְעִנְבֵי הַגֶּפֶן בְּעִנְבֵי הַסְּנֶה, דָּבָר מְכֹעָרְוְאֵינוֹ מִתְקַבֵּל. תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם. לֹא מָצָא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, יִשָּׂא בַּת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר. לֹא מָצָא [בַּת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר], יִשָּׂא בַּת רָאשֵׁי כְּנֵסִיּוֹת. לֹא מָצָא [בַּת רָאשֵׁי כְּנֵסִיּוֹת], יִשָּׂא בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה. לֹא מָצָא [בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה], יִשָּׂא בַּת מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. וְלֹא יִשָּׂא בַּת עַמֵּי הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֶׁקֶץ וּנְשׁוֹתֵיהֶם שֶׁרֶץ, וְעַל בְּנוֹתֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: (דברים כ״ד:כ״א) ״אָרוּר שֹׁכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה״. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: עַם הָאָרֶץ אָסוּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא י״א:מ״ו) ״זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף״, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מֻתָּר לֶאֱכֹל בְּשַׂר בְּהֵמָה וָעוֹף, וְכָל שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אָסוּר.

ד יד תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהָיִיתִי עַם־הָאָרֶץ, אָמַרְתִּי: ״מִי יִתֶּן לִי תַּלְמִיד חָכָם וַאֲנַשְּׁכֶנּוּ כַּחֲמוֹר״. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, אֱמֹר: ׳כִּכְלָב׳. אָמַר לָהֶם: זֶה נוֹשֵׁךְ וְשׁוֹבֵר הָעֶצֶם, וְזֶה נוֹשֵׁךְ וְאֵינוֹ שׁוֹבֵר הָעֶצֶם. תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַמַּשִּׂיא בִּתּוֹ לְעַם־הָאָרֶץ, כְּאִלּוּ כּוֹפְתָהּ וְנוֹתְנָהּ לִפְנֵי אֲרִי: מָה אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל וְאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת פָּנִים, אַף עַם הָאָרֶץ מַכֶּה וּבוֹעֵל וְאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת פָּנִים. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (בן יעקב) אוֹמֵר: אִלְמָלֵא צְרִיכִין אָנוּ לָהֶם לְמַשָּׂא וּמַתָּן, הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָנוּ. תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּפְנֵי עַם־הָאָרֶץ, כְּאִלּוּ בוֹעֵל אֲרוּסָתוֹ בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״ג:ד׳) ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה״, אַל תִּקְרֵי ׳מוֹרָשָׁה׳ אֶלָּא ׳מְאֹרָסָה׳. וּגְדוֹלָה שִׁנְאָה, שֶׁשּׁוֹנְאִין עַמֵּי־הָאָרֶץ אֶת חֲכָמִים, יוֹתֵר מִשְּׁנְאָה שֶׁשּׁוֹנְאִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶת יִשְׂרָאֵל, וּנְשׁוֹתֵיהֶן יוֹתֵר מֵהֶם. תָּנָא: שָׁנָה וּפֵרַשׁ (קשה) יוֹתֵר מִכֻּלָּן.

ה טו (זכריה י״ד:ו׳) ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא יִהְיֶה אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן״, מַאי ״אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה אוֹר שֶׁיָּקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְקָפוּי הוּא לָעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי (יהושע) [יוֹחָנָן] אוֹמֵר: אֵלּוּ נְגָעִים וְאָהֳלוֹת, שֶׁיְּקָרוֹת הֵן בָּעוֹלָם הַזֶּה וּקְפוּיוֹת הֵן לָעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי (יוחנן) [יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי] אָמַר: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם יְקָרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּקְפוּיִין הֵם לָעוֹלָם הַבָּא. כִּי הָא דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִיחְלַשׁ וְאִתְנְגִיד. [כִּי הָדַר], אָמַר לֵיהּ אֲבוּהָ: מַאי חָזִית? אָמַר לֵיהּ: עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי, עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה. אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, עוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ! וַאֲנַן, הֵיכִי חֲזִיתִינַן תַּמָּן? אָמַר לֵיהּ: כִּי הֵיכִי דְּחַשְׁבִינַן הָכָא, חַשְׁבִינַן הָתָם. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ״אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ״, וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ״אַשְׁרֵי הָרוּגֵי מַלְכוּת שֶׁאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּמְחִצָּתָן״. מַאי נִינְהוּ? אִילֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, מִשּׁוּם דַּהֲרוּגֵי מַלְכוּת וְתוּ לָא?! אֶלָּא הֲרוּגֵי לֹד.

ו טז (זכריה י״ד:כ׳) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל מְצִלּוֹת הַסּוּס קֹדֶשׁ לַה׳״, מַאי ״עַל מְצִלּוֹת״? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם עַד שָׁעָה שֶׁהַסּוּס רָץ וּמֵצַל. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל מְצִלּוֹת שֶׁתּוֹלִין לוֹ לַסּוּס בֵּין עֵינָיו יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה׳. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: כָּל בִּזָּה שֶׁבָּזְזוּ יִשְׂרָאֵל עַד שָׁעָה שֶׁהַסּוּס רָץ וּמֵצַל, יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה׳. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: ״כָּל בִּזָּה״, הַיְנוּ דִּכְתִיב: (שם) ״וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית ה׳ כַּמִּזְרָקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ״, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: הַנָּךְ תַּרְתֵּי, מַאי ״וְהָיָה הַסִּירוֹת כַּמִּזְרָקִים״? מִלְּתָא אַחֲרִיתָא קָאָמַר, דְּמִעַתְּרוּ יִשְׂרָאֵל וּמִתְנַדְּבִי וּמַיְתוּ. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: ״כָּל בִּזָּה״, הַיְנוּ דִּכְתִיב: (שם) ״וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית ה׳ צְבָאוֹת״, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: הַנָּךְ תַּרְתֵּי, מַאי ״וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד״? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַב אַוְיָא: ״אֵין כָּאן עָנִי״. וּ׳כְנַעֲנִי׳, מְנָא לָן דְּאִיקְּרִי ׳תָּגָר׳? דִּכְתִיב: (בראשית ל״ח:ב׳) ״וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי״, מַאי ׳כְּנַעֲנִי׳? אִילֵימָא כְּנַעַן מַמָּשׁ, אֶפְשָׁר בָּא אַבְרָהָם וְהִזְהִיר אֶת יִצְחָק, בָּא יִצְחָק וְהִזְהִיר אֶת יַעֲקֹב, וְאָזִיל יְהוּדָה וְנָסֵיב בַּת כְּנַעֲנִי? אֶלָּא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בַּת גִּבֵּר תַּגָּרָא, כִּדְכְתִיב: (הושע י״ב:ח׳) ״כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה״. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, מֵהָכָא: (ישעיהו כ״ג:ח׳) ״אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים, כְּנַעֲנֶיהָ נִכְבְּדֵי אָרֶץ״.

ז יז (זכריה י״ד:ח׳-ט׳) ״וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד״, אַטּוּ [עד] הָאִידְנָא לָאו אֶחָד הוּא?! אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא: (אמר רב אסי) לֹא כְּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא, הָעוֹלָם הַזֶּה, עַל שְׁמוּעוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ] הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, וְעַל שְׁמוּעוֹת רָעוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ דַּיָּן הָאֱמֶת״. אֲבָל לָעוֹלָם הַבָּא, כֻּלּוֹ ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״. ״וּשְׁמוֹ אֶחָד״, [מַאי ׳אֶחָד׳?] אַטּוּ (עד) [הָאִידְנָא לָאו שְׁמוֹ אֶחָד הוּא?! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא כְּהָעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא, הָעוֹלָם הַזֶּה נִכְתָּב בְּיו״ד ה״א וְנִקְרָא בְּאָלֶ״ף דָּלֶ״ת, [אֲבָל] הָעוֹלָם הַבָּא, [כֻּלּוֹ אֶחָד], נִכְתָּב בְּיו״ד ה״א וְנִקְרָא בְּיו״ד ה״א. סָבַר רָבָא לְמִדְרְשֵׁי בְּפִירְקָא. אָמַר לֵיהּ הַהוּא סָבָא: ׳לְעֹלָם׳ כְּתִיב! [רַבִּי אֲבִינָא רָמֵי, כְּתִיב:] (שמות ג׳:ט״ו) ״זֶה שְׁמִי לְעֹלָם״, [וּכְתִיב:] ״וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר״. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא כְּשֶׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא, נִכְתָּב אֲנִי בְּיו״ד ה״א וְנִקְרָא [אֲנִי] בְּאָלֶ״ף דָּלֶ״ת.

פרק ד

א **פסחים פרק ד מקום שנהגו** - בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם נַמִּי, כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחֵי רַבָּנָן גַּבַּיְיהוּ, כְּכוּתִים דָּמוּ.

ב הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם וְכוּ׳. בְּשֶׁלָּמָּא הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין, נוֹתְנִין עָלָיו חֲמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, וְלָא לִיעְבִיד. אֶלָּא מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂים, אַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, וְנַעְבִיד? הָא אָמַרְתְּ: ״נוֹתְנִים עָלָיו חֲמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ שָׁם וַחֲמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם״?! אָמַר אַבַּיֵי: אַרִישָׁא וְכוּ׳.

ג בְּמַעֲרָבָא, מִמְנוּ אַנְגִּידָּא דְּבַר בֵּי רַב, וְלָא מִמְנוּ אַשַּׁמְתָּא.

ד תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: סִימָן לֶהָרִים, מִילִין, סִימָן לָעֲמָקִים, דְּקָלִים, סִימָן לַגְּחָלִים, קָנִים, [סִימָן לַשִּׁפְלָה, שִׁקְמָה], וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א י׳) ״וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַיִם כָּאֲבָנִים, וְאֶת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב״. סִימָן לֶהָרִים, מִילִין. סִימָן לָעֲמָקִים, דְּקָלִים. נַפְקָא מִינָּה, לְבִכּוּרִים, דִּתְנַן: אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים אֶלָּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין, וְלֹא מִדְּקָלִין שֶׁבֶּהָרִים, וְלֹא מִפֵּרוֹת שֶׁבָּעֲמָקִים. סִימָן לַגְּחָלִים, קָנִים, נַפְקָא מִינָּה, לְנַחַל אֵיתָן. סִימָן לַשִּׁפְלָה, שִׁקְמָה, נַפְקָא מִינָּה, לְמִקַּח וּמִמְכָּר. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, כּוּלְּהוּ נַמִּי, לְמִקַּח וּמִמְכָּר.

ה עוּלָּא הֲוָה רָכִיב חַמְרָא וְאָזֵיל, וַהֲווּ שַׁקְלֵי וְאָזְלֵי רַבִּי אַבָּא מִימִינֵיהּ וְרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה מִשְּׂמָאלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא: וַדַּאי דְּאַמְרִיתוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִיָּתוֹ הוּא? הָדַר עוּלָּא חָזָא בֵּיהּ בְּרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה בְּבִישׁוּת. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא, לָאו אַהָא אֲמַרִי, אֶלָּא אַהָא אֲמַרִי, דְּתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אַף בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק, מַדְלִיקִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְעָנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בַּתְרֵיהּ: ״וַחֲכָמִים אוֹסְרִים״. אָמַר לֵיהּ: ״עָדָא תְּהֵא״. קָרֵי עֲלֵיהּ רַב יוֹסֵף: (משלי כ) ״מֵים עֲמֻקִּים, עֵצָה בְלֵב אִישׁ, וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלֶנָּה״. [״מֵים עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֵב אִישׁ״], זֶה עוּלָּא. [״וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלֶנָּה״], זֶה רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה.

ו יח תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ; עַל שִׁלְשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שִׁלְשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ. (וְאֵלּוּ הֵן שֶׁהוֹדוּ לוֹ:) גִּרֵר עֲצָמוֹת אָבִיו בְּמִטָּה שֶׁל חֲבָלִים, [וְהוֹדוּ לוֹ]. כִּתֵּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת, [וְהוֹדוּ לוֹ]. וְגָנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת, וְהוֹדוּ לוֹ. (וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא הוֹדוּ לוֹ:) קִצֵּץ דַּלְתוֹת הַהֵיכָל וְשִׁגְּרָם לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר, [וְלֹא הוֹדוּ לוֹ]. סָתַם אֶת מוֹצָא מֵי גִּחוֹן [הָעֶלְיוֹן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ]. עִבֵּר נִיסָּן בְּנִיסָן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ.

ז יט הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וּבְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת וּבְמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם נָדְנוּד עֲבֵרָה, לְאַתּוּיֵי תַּעֲנִית צִבּוּר, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. תָּנוּ רַבָּנָן: יֵשׁ זָרִיז וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ זָרִיז וְנִפְסָד. יֵשׁ שָׁפָל וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ שָׁפָל וְנִפְסָד. ״זָרִיז וְנִשְׂכָּר״, דְּעָבִיד כּוּלָּהּ שַׁבְּתָא וְלָא עָבִיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. ״זָרִיז וְנִפְסָד״, דְּעָבִיד כּוּלָּהּ שַׁבְּתָא וְעָבִיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. ״שָׁפָל וְנִשְׂכָּר״, דְּלָא עָבִיד כֻּלָּהּ שַׁבְּתָא וְלָא עָבִיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. ״שָׁפָל וְנִפְסָד״, דְּלָא עָבִיד כּוּלָּהּ שַׁבְּתָא וְעָבִיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אָמַר (רב) [רָבָא]: הַנֵּי נָשֵׁי דִּמְחוֹזָא, אַף עַל גַּב דְּהָא דְּלָא עַבְדָן עֲבִידְתָּא בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, מִשּׁוּם מְפַנְּקוּתָא הוּא, דְּהָא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא נַמֵּי לָא [קָא] עַבְדָן, אֶפְלּוּ הָכִי, ״שָׁפָל וְנִשְׂכָּר״ קָרִינָא לְהוּ.

ח כ רָבָא רָמֵי, כְּתִיב: (תהלים קח) ״כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ״, וּכְתִיב: (שם נז) ״כִּי גָדוֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ״, הָא כֵּיצַד? כָּאן בְּעוֹשִׂין לִשְׁמָהּ, כָּאן בְּעוֹשִׂין שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, בָּא לִשְׁמָהּ.

ט כא תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְצַפֶּה לִשְׁכַר אִשְׁתּוֹ, וְרֵחַיִם, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. שְׂכַר אִשְׁתּוֹ, מַתְקוֹלְתָא. וְרֵחַיִם, אַגַּרְתָּא. אֲבָל עָבְדָה וּמְזַבְּנָא, אִשְׁתַּבּוּחֵי מִשְׁתַּבַּח בָּהּ קָרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ל״א:כ״ד) ״סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר״. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמִּשְׁתַּכֵּר בְּקָנִים וּבְקַנְקַנִּים, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּנָפִישׁ אַפְחָזֵיהוּ, שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא. תָּנוּ רַבָּנָן: תַּגָּרֵי סְמָטָא, וּמְגַדְּלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה, וְקוֹצְצֵי אִילָנוֹת טוֹבוֹת, וְנוֹתְנִין עֵינֵיהֶם בְּחֵלֶק יָפֶה, אֵינָם רוֹאִים סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. מַאי טַעְמָא? דְּתָהוּ בְּהוּ אֵינְשֵׁי.

י תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבַּע פְּרוּטוֹת אֵין בָּהֶם סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם; שְׂכַר כּוֹתְבִין, שְׂכַר מְחַרְגְּמָנִין, מָעוֹת יְתוֹמִים, מָעוֹת הַבָּאִים מִמְּדִינַת הַיָּם. בְּשֶׁלָּמָּא שְׂכַר מְחַרְגְּמָנִין, מִשּׁוּם דְּמֵיחְזִי כְּשְׂכַר שַׁבָּת. מָעוֹת יְתוֹמִים נַמִּי, דְּלָאו בְּנֵי מְחִילָה נִינְהוּ. מָעוֹת הַבָּאוֹת מִמְּדִינַת הַיָּם, [מִשּׁוּם] דְּלָאו כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא מִתְרָחִישׁ נִיסָּא. אֶלָּא שְׂכַר כּוֹתְבִין, אַמַּאי? שֶׁאִם יִתְעַשְּׁרוּ, אֵינָם כּוֹתְבִין. תָּנוּ רַבָּנָן: עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת יָשְׁבוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה עַל כּוֹתְבֵי סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׁרוּ, שֶׁאִלְמָלֵי יִתְעַשְּׁרוּ, אֵינָן כּוֹתְבִין. תָּנוּ רַבָּנָן: כּוֹתְבֵי סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, הֵן וְתַגָּרֵיהֶן וְתַגָּרֵי תַגָּרֵיהֶן, וְכָל הָעוֹסְקִים בְּמְלֶאכֶת שָׁמַיִם, לְאַתּוּיֵי מוֹכְרֵי תְּכֵלֶת, אֵינָם רוֹאִים סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם, וְאִם עוֹסְקִין לִשְׁמָן, רוֹאִים. בְּנֵי בִּישָׁן נָהוּג, דְּלָא הֲווּ אַזְלֵי מִצּוֹר לְצִידוֹן בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אַתּוּ

בְּנֵיהוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ לֵיהּ: אַבְּהָתָנָא, אֶפְשָׁר לְהוּ, אֶנָּן, דְּלָא אֶפְשָׁר לָן, מַאי? אָמַר לְהוּ: כְּבָר קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֲבוֹתֵיכֶם, [שֶׁנֶּאֱמַר]: [משלי א) ״שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ״.

יא כב אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי הִנְהִיג אֶת בְּנֵי רוֹמִי לֶאֱכֹל גְּדָיִים מְקֻלָּסִים בְּלֵילֵי פְּסָחִים. שָׁלְחוּ לוֹ: אִלְמָלֵא תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי אַתָּה, גּוֹזְרִנוּ עָלֶיךָ נִדּוּי, שֶׁאַתָּה מַאֲכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. [קָדָשִׁים׳, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? ! אֶלָּא אֵימָא: קָרוֹב לְהַאֲכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ]. אֵיבָּעְיָא לְהוּ: תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי, גַּבְרָא רַבָּה הֲוָה, אוֹ בַּעַל אֻגְרוֹפִין הֲוָה? תָּא שְׁמַע: עוֹד זוֹ דָּרַשׁ תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי: מָה רָאוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, שֶׁמָּסְרוּ עַצְמָן עַל קִדֻּשַׁת הַשֵּׁם לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ. נָשְׂאוּ קַלְוָחֹמֶר בְּעַצְמָם [מִצְּפַרְדְּעִים שֶׁאֵינָן מְצוּיִין עַל קִדֻּשַׁת הַשֵּׁם, כְּתִיב בְּהוּ: (שמות ז) ״וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ, וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ״, אֵימָתַי מִשְׁאֶרֶת מְצוּיָה אֵצֶל הַתַּנּוּר? בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּנּוּר חַם, אָנוּ, [שֶׁמְּצוּיִין עַל קִדֻּשַׁת הַשֵּׁם], עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! (שְׁמַע מִינָּהּ, תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי, גַּבְרָא רַבָּה הֲוָה). רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין אָמַר: מַטִּיל מְלַאי לְכִיס תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֲוָה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמַּטִּיל מְלַאי לְכִיס שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, זוֹכֶה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ז) ״כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף״.

יב כג אוּר, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִיבְּרִי, (והקשה על זה בעל התלמוד) וְהָתַנְיָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֵלּוּ הֵן: בְּאֵר, מָן, וְקֶשֶׁת, כְּתָב, וּמִכְתָּב, וְלוּחוֹת, וְקִבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וּמְעָרָה שֶׁעָמַד בָּהּ מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ, וּפְתִיחַת פִּי הָאָתוֹן, וּפְתִיחַת פִּי הָאָרֶץ לִבְלֹעַ אֶת הָרְשָׁעִים. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר מְשׁוּם אָבִיו: אַף הָאוּר וְהַפֶּרֶד. רַבִּי יְאשִׁיָּה אוֹמֵר [מְשׁוּם אָבִיו]: אַף הָאַיִל וְשָׁמִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַצְּבָת. הוּא הָיָה אוֹמֵר: צַבְתָּא, בְּצַבְתָּא מִתְעַבְּדָא, וְצַבְתָּא קָמַיְתָא מַאן עָבֵד? הָא לַאי, בִּרְיָה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא. אָמְרוּ לוֹ: אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂנָּה בִּדְפוּס וְיִקָּבֶעֶנָּה כֵּיוָן. הָא לַאי, בִּרְיָה בִּידֵי אָדָם הִיא. קָתָנֵי מִיהָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אַף הָאוּר? לָא קַשְׁיָא, הָא בְּאוּר דִּידָן, הָא בְּאוּר דְּגֵיהִנֹּם. אוּר דִּידָן, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אוּר דְּגֵיהִנֹּם, בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

יג כד וְאוּר דְּגֵיהִנֹּם, בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִבְּרִי? וְהָא תַּנְיָא: שִׁבְעָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, וּתְשׁוּבָה, וְגַן־עֵדֶן, וְגֵיהִנֹּם, וְכִסֵּא הַכָּבוֹד, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. תּוֹרָה מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (משלי ח) ״ה׳ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ״. תְּשׁוּבָה מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (תהלים צ) ״בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ״ וְגוֹ׳, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: (שם) ״תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא, וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם״. גַּן־עֵדֶן דִּכְתִיב: (בראשית ב) ״וַיִּטַּע ה׳ אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם״. גֵּיהִנֹּם דִּכְתִיב: (ישעיה ל) ״כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה״. כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (ירמיה יז) ״כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ״. וּשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ דִּכְתִיב: (תהלים עב) ״לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ״. [אָמְרִי:] חֲלָלָהּ, קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאוּר דִּידָהּ, בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְאוּר דִּידָהּ, בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִבְּרִי? וְהָא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אוּר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׁנֵּי בְּשַׁבָּת, אֵין לוֹ כְּבָיָה עוֹלָמִית, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה סו) ״וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת, וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה״. וְאָמַר רַבִּי בְּנָאָה [בְּרֵיהּ דְּרַב עוּלָּא:] מִפְּנֵי מַה לֹּא נֶאֱמַר: ״כִּי טוֹב״ בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁנִּבְרָא בוֹ אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ: ״כִּי טוֹב״, חָזַר וּכְלָלוֹ בְּשִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א) ״וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד״. אֶלָּא, חֲלָלָהּ, קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאוּר דִּידֵיהּ, בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת. וְאוּר דִּידָן, עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹאוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא נִבְרָא עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁנֵי דְּבָרִים עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹאוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא נִבְרְאוּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (בינה) [דַּעָה] בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן מֵעֵין דֻּגְמָא שֶׁל מַעְלָה, (ולקח) [וְהֵבִיא] שְׁתֵּי אֲבָנִים, וּטְחָנָן זוֹ בְּזוֹ, וְיָצָא מֵהֶן אוּר, וְהֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְהִרְכִּיב זוֹ עַל זוֹ וְיָצָא מֵהֶן פֶּרֶד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פֶּרֶד, בִּימֵי עֲנָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית לו) ״הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בַּמִּדְבָּר״. דְּוֹרְשֵׁי חֲמוּרוֹת אָמְרוּ: עֲנָה, פָּסוּל הָיָה, לְפִיכָךְ הֵבִיא פְּסוּלִין לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה״. וּכְתִיב: (שם) ״וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה״. (״הוּא ענה״, חשיב ליה באחיה וחשיב ליה בבניה!) אֶלָּא מְלַמֵּד, שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲנָה. וְדִלְמָא, תְּרֵי ׳עֲנָה׳ הֲווּ? אָמַר רָבָא: [אֲמִינָא] מִלְּתָא דְּלָא אֲמָרָהּ שִׁבּוּר מַלְכָּא, וּמַנּוּ? שְׁמוּאֵל. (אומרה אנא) אֵיכָא דְּאָמְרֵי, אָמַר רַב פָּפָּא: [אֲמִינָא] מִלְּתָא דְּלָא אֲמָרָהּ שִׁבּוּר מַלְכָּא, וּמַנּוּ? [רַבָּה], (רבה אומרה אנא) אָמַר קְרָא: ״הוּא עֲנָה״, הוּא עֲנָה דְּמַעְיְקָרָא.

יד כה תָּנוּ רַבָּנָן: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: בְּאֵר, וּמָן, וְקֶשֶׁת, כְּתָב, וּמִכְתָּב, וְלוּחוֹת, וְקִבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וּמְעָרָה שֶׁעָמַד בָּהּ מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ, וּפְתִיחַת פִּי הָאָתוֹן, וּפְתִיחַת פִּי הָאָרֶץ לִבְלֹעַ אֶת הָרְשָׁעִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מַקֵּלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שְׁקֵדֶיהָ וּפְרָחֶיהָ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמַּזִּיקִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף בְּגָדָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה דְּבָרִים מְכַסִּין מִבְּנֵי אָדָם: יוֹם הַמִּיתָה, וְיוֹם הַנֶּחָמָה, וְעֹמֶק הַדִּין, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה מִשְׁתַּכֵּר, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מָתַי תַּחֲזֹר לִמְקוֹמָהּ, וּמַלְכוּת פָּרַס מָתַי תִּכְלֶה. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹאוֹת, וְאִם לֹא עָלוּ, דִּין הוּא שֶׁיַּעֲלוּ: עַל הַמֵּת שֶׁיִּסְרִיחַ, וְעַל הַמֵּת שֶׁיִּשְׁתַּכַּח מִן הַלֵּב, וְעַל הַתְּבוּאָה שֶׁתִּרָקֵב, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁיֵּצֵא.

טו כו שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ הָיוּ כּוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְלֹא מִחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. [הֵיכִי עֲבֵדִי? אָמַר רַב יְהוּדָה: אוֹמְרִים, (דברים ו) ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, ה׳ אֶחָד״, וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין. רָבָא אָמַר: מַפְסִיקִין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ״הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ״, דִּמַשְׁמַע, הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ וְלֹא מָחָר עַל לְבָבֶךָ]. תָּנוּ

רַבָּנָן: כֵּיצַד הָיוּ כּוֹרְכִין אֶת שְׁמַע? אוֹמְרִים: (שם) ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, ה׳ אֶחָד״, וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַפְסִיקִין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים: ״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד״. וַאֲנָן, מַאי טַעְמָא אַמְרִינָן לֵיהּ? כְּדְרָדִישׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן (פזי) [לָקִישׁ], דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן [לָקִישׁ]: (בראשית מט) ״וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו״ וְגוֹ׳, בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לְגַלּוֹת קֵץ הַיָּמִין לְבָנָיו, וְנִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, אָמַר: שֶׁמָּא, חַס־וְשָׁלוֹם, יֵשׁ פְּסוּל בְּמִטָּתִי, כְּאַבְרָהָם אֲבִי אַבָּא, שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמָעֵאל, וּכְיִצְחָק אָבִי, שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ עֵשָׂו? אָמְרוּ [לוֹ בָּנָיו]: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, ה׳ אֶחָד״, אָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁאֵין בְּלִבְּךָ אֶלָּא אֶחָד, כָּךְ אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד. מִיָּד, פָּתַח יַעֲקֹב [אָבִינוּ] וְאָמַר: ״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד״. אָמְרוּ רַבָּנָן: הֵיכִי נַעֲבִיד? נֵימְרֵיהּ? לָא אַמְרֵיהּ מֹשֶׁה [רַבֵּנוּ]! לָא נֵימְרֵיהּ? הָא אַמְרֵיהּ יַעֲקֹב! הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים [אוֹתוֹ] בַּחֲשַׁאי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַמְרֵי דְּבֵי רַבִּי אַמִּי: מָשָׁל לְבַת־מֶלֶךְ שֶׁהֲרִיחָה צִיקֵי קְדָרָה, תֹּאמַר, יֵשׁ לָהּ גְּנַאי, לֹא תֹּאמַר, יֵשׁ לָהּ צַעַר. הִתְחִילוּ עֲבָדֶיהָ לְהָבִיא לָהּ בַּחֲשַׁאי. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּקוֹלָרָם, מִפְּנֵי תַּרְעֹמֶת הַצְּדוֹקִים, וּבִנְהַרְדְּעָא דְּלֵיכָּא צְדוֹקִים, עַד־דִּין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בַּחֲשַׁאי.

טז תַּנָּא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹרוֹת שֶׁל (ארזים) [שִׁקְמָה] הָיוּ בִּירִיחוֹ, וְהָיוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעוֹת נוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. עֲלֵיהֶם וְעַל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם אָמַר אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, מִשּׁוּם אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חַנִּין: אוֹי לִי מִבֵּית בֵּיתוֹס, אוֹי לִי מֵאַלָּתָן. אוֹי לִי מִבֵּית חַנִּין, אוֹי לִי מִלְּחִישָׁתָן. אוֹי לִי מִבֵּית קַתְרוֹס, אוֹי לִי מִקַּלְמוּסָן. אוֹי לִי מִבֵּית יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאַבִּי, אוֹי לִי מֵאֶגְרוֹפָן, שֶׁהֵם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבְנֵיהֶם גִּזְבָּרִין, וַחֲתָנֵיהֶם אַמַרְכָּלִין, וְעַבְדֵיהֶן חוֹבְטִין אֶת הָעָם בְּמַקְלוֹת.

יז כז תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבַּע צָוָחוֹת צָוְחָה עֲזָרָה, רִאשׁוֹנָה: צְאוּ מִכָּאן בְּנֵי עֵלִי שֶׁטִּמְּאוּ הֵיכַל ה׳. וְעוֹד צָוְחָה עֲזָרָה: צֵא מִכָּאן יְשָׁשְׁכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי, שֶׁמְּכַבֵּד [אֶת] עַצְמוֹ וּמְחַלֵּל קָדְשֵׁי שָׁמַיִם. מַאי הֲוָה עָבִיד? (הוה) [דַּהֲוָה] כָּרִיךְ יָדֵיהּ בְּשִׁירָאֵי, וְעָבִיד (עבודת שמים) [עֲבוֹדָה]. וְעוֹד צָוְחָה עֲזָרָה: שְׁאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִכָּנְסוּ יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאַבִּי [פִּיאָכִי] תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּינְחָס, וִישַׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה. וְעוֹד צָוְחָה עֲזָרָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, וְיִכָּנֵס יוֹחָנָן בֶּן נְדָבְאַי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּינְקָאי, וִימַלֵּא כְּרֵסוֹ מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם. אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹחָנָן בֶּן נְדָבְאַי, שֶׁהָיָה אוֹכֵל בִּסְעוּדָתוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֲגָלִים, וְהָיָה שׁוֹתֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵי יַיִן, וְאוֹכֵל אַרְבָּעִים סְאָה גוֹזָלוֹת בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה. אָמְרוּ: כָּל יָמָיו שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן (נְדָבְאַי) [נַרְבָּאי], לֹא נִמְצָא נוֹתֵר בַּמִּקְדָּשׁ. מַאי סַלְקָא בֵּיהּ, בְּיִשְׁשָׂכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי? אָמְרִי: מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא הֲווּ יָתְבֵי. מַלְכָּא אָמַר: גַּדְיָא יָאֵי, מַלְכְּתָא אָמְרָה: אִמְרָא יָאֵי. אַמְרִי: מַאן מוֹכַח? כֹּהֵן גָּדוֹל, דְּקָא מַסִּיק קָרְבָּנוֹת כָּל יוֹמָא. (וְיוֹמָא.) אָתָא (יִשָּׁשְׂכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי) [אִיהוּ], אַחֲוֵי בְּיֵדֵיהּ (כְּלֵפֵי מַלְכְּתָא, וְלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאַחוויי בְּיֵדֵיהּ קַמֵּי מַלְכָּא, אָמַר לֵיהּ:) אִי גַּדְיָא יָאֵי, נִסְקֵיהּ לְתִמְיָדָא! אָמַר מַלְכָּא: הוֹאִיל וְלָא הֲוָה לֵיהּ אֵימְתָא דְּמַלְכוּתָא, נִפְסְקוּהָ לִימִינֵיהּ! יָהַב שׁוּחֲדָא וּפָסְקוּהָ לְשִׂמְאֵלֵיהּ. שָׁמַע מַלְכָּא וּפָסְקוּהָ לִימִינֵיהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא, דְּשַׁקְלֵיהּ לְיִשָּׁשְׂכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי לְמִסַּרְפְּסֵיהּ [מִינֵיהּ] בְּהַאי עָלְמָא. אָמַר רַב אַשִׁי: יִשָּׁשְׂכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי לָא תָּנָא מַתְנִיתִין, דְּתָנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּבָשִׂים קוֹדְמִין לְעִזִּים בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁמֻּבְחָרִים בְּמִינָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: (ויקרא ד) ״וְאִם כֶּבֶשׂ״, מְלַמֵּד, שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים כְּאֶחָד. רַבִינָא אָמַר: אַף מִקְרָא נַמִּי לָא קָרֵא, דִּכְתִיב: (ויקרא ג) ״אִם כֶּבֶשׂ״, וּכְתִיב: ״וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ״, אִי בָּעֵי כֶּבֶשׂ, לֵיתֵיהּ, וְאִי בָּעֵי עֵז, לֵיתֵיהּ.

פרק ה

א **פסחים פרק ה תמיד נשחט** - כח רַבִּי שִׁמְלָאִי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: נְתָנִי לִי מַר סֵפֶר יוֹחֲסִין. אָמַר לֵיהּ: מֵהֵיכָא אַתְּ? אָמַר לֵיהּ: מִלֹּד. וְהֵיכָא מוֹתָבָךְ? בִּנְהַרְדְּעָא. אָמַר לֵיהּ: אֵין (שונין) [נְדוֹנִין] לֹא לְלֹדִים וְלֹא לְנָהַרְדְּעִים, וְכָל שֶׁכֵּן דְּאַתְּ מִלֹּד, וּמוֹתָבָךְ בִּנְהַרְדְּעָא. אַכְפֵּיהּ וְאִרְצֵי. (אמר ליה מתנינא לך) אָמַר לֵיהּ: לְתָנִי לִי מַר בִּתְלָתָא יַרְחֵי. אָמַר לֵיהּ: וּמַה בְּרוּרְיָה דְּבִיתְהוּ דְּרַבִּי מֵאִיר, בְּרִתֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, דַּהֲוַת גָּמְרָה תְּלַת מְאָה שְׁמַעְתְּתָא בְּיוֹמָא דְּסִתְוָא מִתְּלַת מְאָה רַבָּוָתָא, וַאֲפִלּוּ הָכִי, בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים לֹא יָצְתָה יְדֵי חוֹבָתָהּ, וְאַתְּ אָמַרְתְּ: לְתָנִי לִי מַר בִּתְלָתָא יַרְחֵי? שָׁקַל קָלָא פָּתַק בֵּיהּ. בַּהֲדֵי דְּקָא רָהִיט וְאָזִיל, אָמַר לֵיהּ: [רַבִּי], מַה בֵּין לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְכוּ׳? אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן אַתְּ, תָּא וְאֵימָא לָךְ וְכוּ׳. אָמַר רָמִי בַּר (אבין) [רַב יְהוּדָה] אָמַר רַב: מִיּוֹם שֶׁנִּגְנַז סֵפֶר יוֹחֲסִין, תָּשַׁשׁ כֹּחָן שֶׁל חֲכָמִים וְכָהָה מְאוֹר עֵינֵיהֶם, דְּאָמַר מַר זוּטְרָא: בֵּין ׳אָצֵל׳ לְ׳אָצַל׳ טָעִינוּ אַרְבַּע מְאָה גַּמְלֵי דְּדָרָשָׁה.

ב כט מִשְׁנָה. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בִּשְׁלֹשׁ כִּתּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות י״ב:ו׳) ״וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם״, ׳קָהָל׳ וְ׳עֲדָה׳ וְ׳יִשְׂרָאֵל׳. נִכְנְסָה כַּת רִאשׁוֹנָה, נִתְמַלְּאָה הָעֲזָרָה וְנֶעֱלוּ דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה. תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, וְהַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, וּבְיָדָם כֵּלֵי כֶסֶף וּכְזֵכִי זָהָב, שׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ כֶּסֶף, כֶּסֶף, וְשֶׁכֻּלָּהּ זָהָב, זָהָב, לֹא הָיוּ מְעֹרָבִים. וְלֹא הָיוּ לַבָּזִיכִין שׁוּלַיִם, שֶׁמָּא יַנִּיחוּם וְיִקְרֹשׁ הַדָּם. שָׁחַט יִשְׂרָאֵל וְקִבֵּל הַכֹּהֵן, נְתָנוֹ כֹּהֵן לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, מְקַבֵּל אֶת הַמָּלֵא וּמַחֲזִיר אֶת הֶרִיקָן מִיַּד הַכֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ, זוֹרֵק זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד. יָצָאת כַּת רִאשׁוֹנָה, נִכְנְסָה כַּת שְׁנִיָּה, יָצָאת כַּת שְׁנִיָּה,

נִכְנְסָה כַּת שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֶׂה רִאשׁוֹנָה, כָּךְ מַעֲשֶׂה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. קָרְאוּ אֶת הַהַלֵּל, אִם גָּמְרוּ, שָׁנוּ, וְאִם שָׁנוּ, שִׁלְּשׁוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁלְּשׁוּ מִימֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִימֵיהֶם שֶׁל כַּת שְׁלִישִׁית, לֹא הִגִּיעָה לְ״אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה׳״, מִפְּנֵי שֶׁעַמָּהּ מוּעָטִין.

ג ל אִיתְּמַר, אַבַּיֵי אָמַר: ׳נִנְעָלִין׳ תְּנַן, וְרָבָא אָמַר: ׳נוֹעָלִין׳ תְּנַן. בְּמַאי קָמִיפְלְגֵי? בְּמִסְמַךְ אַנִּיסָא, מַר סָבַר: כַּמָּה דְּעִילֵי, נֵיעוֹל, וְסַמְכִינַן אַנִּיסָא, וּמַר סָבַר: לָא סַמְכִינַן אַנִּיסָא. [וְהָא דִּתְנַן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: חַסְרוֹשָׁלוֹם שֶׁעַקְבִיָּא בֶּן מַהֲלַלְאֵל נִתְנַדָּה, שֶׁאֵין עֲזָרָה נִנְעֶלֶת עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבְיִרְאַת חֵטְא כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל. אַבַּיֵי מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ. אַבַּיֵי מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: אֵין בָּעֲזָרָה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּנְעֶלֶת עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבְיִרְאַת חֵטְא, כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל. רָבָא מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: אֵין בָּעֲזָרָה, בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבְיִרְאַת חֵטְא, כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל]. תָּנוּ רַבָּנָן: מֵעוֹלָם לֹא נִתְמַעֵט אָדָם בָּעֲזָרָה, חוּץ מִפֶּסַח אֶחָד שֶׁהָיָה בִּימֵי הִלֵּל, שֶׁבּוֹ נִתְמַעֵט זָקֵן אֶחָד, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ פֶּסַח מְעוּכִין. תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת, בִּקֵּשׁ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ לִתֵּן (את) עֵינָיו בְּאוּכְלוּסֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל: תֵּן עֵינֶיךָ בַּפְּסָחִים. נָטַל כּוּלְיָתָא מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְנִמְצְאוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא זוּגוֹת כְּלָיוֹת, כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, חוּץ מִטְּמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. וְאֵין לְךָ כָּל פֶּסַח וּפֶסַח שֶׁלֹּא נִמְנוּ עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ פֶּסַח מְעֻבִּין.

פרק ו

א **פסחים פרק ו עלו דברים** - לֹא תָּנוּ רַבָּנָן: הֲלָכָה זוֹ נִתְעַלְּמָה מִבְּנֵי בְּתִירָא, שֶׁפַּעַם אַחַת חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְשָׁכְחוּ וְלֹא יָדְעוּ אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אִם לָאו. אָמְרוּ: כְּלוּם יֵשׁ אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ, אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו? אָמְרוּ לָהֶם: (יש אחד עלה) [אָדָם אֶחָד יֵשׁ, שֶׁעָלָה] מִבָּבֶל, וְהִלֵּל הַבַּבְלִי שְׁמוֹ, שֶׁשִּׁמֵּשׁ שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן, וְיוֹדֵעַ אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו. שָׁלְחוּ וְקָרְאוּ לוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ: כְּלוּם אַתָּה יוֹדֵעַ, פֶּסַח, אִם דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאִם לָאו? אָמַר לָהֶם: וְכִי פֶּסַח אֶחָד יֵשׁ לָנוּ בַּשָּׁנָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? וַהֲלֹא הַרְבֵּה יוֹתֵר מְמָאתַיִם פְּסָחִים יֵשׁ לָנוּ בַּשָּׁנָה שֶׁדּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת! אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן לְךָ? אָמַר לָהֶם: נֶאֱמַר: (במדבר ט) ׳בְּמוֹעֲדוֹ׳ בְּפֶסַח, וְנֶאֱמַר: (שם כח) ׳בְּמוֹעֲדוֹ׳ בְּתָמִיד, מַה ׳מוֹעֲדוֹ׳ הָאָמוּר בְּתָמִיד, דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת! אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן לְךָ? אָמַר לָהֶם: נֶאֱמַר: (במדבר ט) ׳בְּמוֹעֲדוֹ׳ בְּפֶסַח, וְנֶאֱמַר: (שם כח) ׳בְּמוֹעֲדוֹ׳ בְּתָמִיד, מַה ׳מוֹעֲדוֹ׳ הָאָמוּר בְּתָמִיד, דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף ׳מוֹעֲדוֹ׳ הָאָמוּר בְּפֶסַח, דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. וְעוֹד, קַל־וָחֹמֶר [הוא], וּמַה תָּמִיד שֶׁאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת, דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת, (לא כל שכן!) [אֵינוֹ דִּין שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת]! מִיָּד הוֹשִׁיבוּהוּ בָּרֹאשׁ, וּמִנּוּהוּ נָשִׂיא עֲלֵיהֶם, וְהָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּהִלְכוֹת פֶּסַח כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. הִתְחִיל מְקַנְטְרָן בִּדְבָרִים. אָמַר לָהֶם: מִי גָּרַם לָכֶם שֶׁאֶעֱלֶה מִבָּבֶל, וְאֶהְיֶה נָשִׂיא עֲלֵיכֶם? עֲצָלוּת שֶׁהָיְתָה בָּכֶם, שֶׁלֹּא שִׁמַּשְׁתֶּם שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, שָׁכַח וְלֹא הֵבִיא סַפִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מַהוּ? אָמַר לָהֶם: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי, אֶלָּא הַנִּיחוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, אִם אֵין נְבִיאִים הֵם, בְּנֵי נְבִיאִים הֵם. לְמָחָר, מִי שֶׁפִּסְחוֹ טָלֶה, תָּחַב לוֹ בְּצַמְרוֹ, מִי שֶׁפִּסְחוֹ גְּדִי, תָּחַב לוֹ בֵּין קַרְנָיו. רָאָה מַעֲשֶׂה וְנִזְכַּר הֲלָכָה, וְאָמַר: כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן.

ב לב אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַמִּתְיַהֵר, אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. אִם חָכָם הוּא [חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ], מֵהִלֵּל, דְּאָמַר מַר: הִתְחִיל מְקַנְטְרָן בִּדְבָרִים, וְקָאָמַר לְהוּ: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי. וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, מִדְּבוֹרָה, דִּכְתִיב: (שופטים ה׳:ז׳) ״חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדָלּוּ, עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל״, וּכְתִיב: (שם) ״עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה, עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי שִׁיר״. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל אָדָם שֶׁכּוֹעֵס, אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, דִּכְתִיב: (במדבר ל״א:י״ד) ״וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל״ [וְגוֹ׳]. וּכְתִיב: (במדבר ל״א:י״ד) ״וַיֹּאמֶר אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן״ וְגוֹ׳, מִכְּלַל, דְּמֹשֶׁה, אִיעַלֵּם מִינֵּיהּ! אִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, מֵאֱלִישָׁע, דִּכְתִיב: (מלכים ב ג׳:י״ד) ״כִּי לוּלֵי פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲנִי נֹשֵׂא, אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָּ״. וּכְתִיב: (שם) ״וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן, וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳״. אָמַר רַבִּי מָנִי בֶּן פַּטִּישׁ: כָּל אָדָם שֶׁכּוֹעֵס, אֲפִלּוּ פּוֹסְקִין לוֹ גְּדֻלָּה מִן הַשָּׁמַיִם, מוֹרִידִין אוֹתוֹ. מְנָא לָן? מֵאֱלִיאָב, דִּכְתִיב: (שמואל א י״ז:כ״ח) ״וַיִּחַר אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד וַיֹּאמֶר״ וְגוֹ׳. וְכִי אָזַל שְׁמוּאֵל לְמִמְשְׁחֵינְהוּ, בְּכוּלְּהוּ כְּתִיב בְּהוּ: (שם טז) ״לֹא בָזָה בָחַר ה׳״, וּבֶאֱלִיאָב כְּתִיב: (שם) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל שְׁמוּאֵל: אַל תַּבֵּט אֶל מַרְאֵהוּ וְאֶל גְּבַהּ קוֹמָתוֹ, כִּי מְאַסְתִּיהוּ״, מִכְּלַל, (דמעיקרא הוה חזי) [דַּהֲוָה רָחִים לֵיהּ עַד הָאִידְנָא].

ג לג [פְּסָקָא. מְחוּי קָרָבָיו וְכוּ׳. מַאי ״מְחוּי קָרָבָיו״? רַב הוּנָא אָמַר: שֶׁמְּנַקְּבָן בְּסַכִּין. (רב) חִיָּא בַּר רַב אָמַר: שִׁירְקָא דְּמֵעַיָּא, דְּנָפְקָא אַגַּב דּוּחֲקָא דְּסַכִּינָא. אָמַר רַבִּי (אֶלְעָזָר:) [אֶלְעָזָר:] מַאי טַעְמָא דְּחִיָּא בַּר רַב? דִּכְתִיב: (ישעיהו ה׳:י״ז) ״וְחָרְבוֹת מֵחִים, גָּרִים יֹאכֵלוּ״, מַאי מַשְׁמַע? כְּדְמְתַרְגֵּם רַב יוֹסֵף: ״וְנִכְסֵיהֶן דִּרְשִׁיעַיָּא, צַדִּיקַיָּא יַחְסְנוּן״. (שם) ״וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָבְרָם״, אָמַר מְנַשְּׁיָא בַּר יִרְמְיָה, אָמַר רַב: כִּמְדַבֵּר בָּם. מַאי ״כִּמְדַבֵּר בָּם״? אָמַר אַבַּיֵי: ״וְחָרְבוֹת מֵחִים, גָּרִים יֹאכֵלוּ״]. אָמַר לֵיהּ רָבָא: בְּשִׁלְמָא, אִי כְּתִיב: (בחרבות) [״חָרְבוֹת״], כְּדְקָאָמַרְתְּ. הַשְׁתָּא דִּכְתִיב: ״וְחָרְבוֹת״, מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא. אֶלָּא [אָמַר רָבָא]: כִּדְרַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ אֶת הַמֵּתִים, כְּתִיב הָכָא: ״וְרָעוּ כְבָשִׂים כִּדְבָרָם״, וּכְתִיב הָתָם: (מיכה ז׳:י״ד) ״יִרְעוּ בָשָׁן וְגִלְעָד כִּימֵי עוֹלָם״, ״בָּשָׁן״, זֶה אֱלִישָׁע הַבָּא מִן הַבָּשָׁן, דִּכְתִיב: (דברי הימים א ה׳:י״ב) ״וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן״, וּכְתִיב: (מלכים

ב ג׳:י״א) ״פֹּה אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מַיִם עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ״. ״גִּלְעָד״, זֶה אֵלִיָּהוּ, [שֶׁנֶּאֱמַר]: (מלכים א י״ז:א׳) ״וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּוֹשָׁבֵי גִלְעָד״ [וְגוֹ׳]. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ מֵתִים, דִּכְתִיב: (זכריה ח׳:ד׳) ״כֹּה אָמַר ה׳ צְבָאוֹת: עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחוֹבוֹת יְרוּשָׁלָיִם, וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ״. וּכְתִיב: (מלכים ב ד׳:כ״ט) ״וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר״. עוּלָא רָמֵי: כְּתִיב: (ישעיהו כ״ה:ח׳) ״בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח״, וּכְתִיב: (שם סה) ״כִּי הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת״, לָא קַשְׁיָא, הָא בְּיִשְׂרָאֵל, הָא בְּגוֹיִים [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים]. וְגוֹיִים [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים] מַאי בָּעוּ הָתָם? אֵין, דִּכְתִיב: (שם סא) ״וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם״ וְגוֹ׳. רַב חִסְדָּא רָמֵי: כְּתִיב: (שם כד) ״וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה״, וּכְתִיב: (שם ל) ״וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים״. (וְגוֹ׳.) לָא קַשְׁיָא, כָּאן לָעוֹלָם הַבָּא, כָּאן לימות הַמָּשִׁיחַ. וּלְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבַד, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אִידִי וְאִידִי לָעוֹלָם הַבָּא, [וְלָא קַשְׁיָא], כָּאן בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה, כָּאן בְּמַחֲנֵה צַדִּיקִים. רָבָא רָמֵי: כְּתִיב: (דברים ל״ב:ל״ט) ״אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה״, וּכְתִיב: ״מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא״, הַשְׁתָּא אַחוויי מְחַיֵּי, אַסווּיֵי, לֹא כָּל־שֶׁכֵּן! אֶלָּא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כְּשֵׁם שֶׁמָּחַצְתִּי אֲנִי אֶרְפָּא, כָּךְ כְּשֶׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה. תָּנוּ רַבָּנָן: ״אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה״, יָכוֹל מִיתָה בְּאֶחָד וְחַיִּים בְּאֶחָד, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא״, מַה מַּכָּה וּרְפוּאָה בְּאֶחָד, אַף (חיים ומיתה) [מִיתָה וְחַיִּים] בְּאֶחָד. מִכָּאן תְּשׁוּבָה לָאוֹמְרִים, אֵין תְּחִיַּת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר: בַּתְּחִלָּה, מַה שֶּׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה, וְהַדַּר, מַה שֶּׁמָּחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא.

ד תָּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לָאָדָם בְּיוֹם־טוֹב, אֶלָּא אוֹ אוֹכֶל וְשׁוֹתֶה, אוֹ יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: חֲלֻקָּהוּ, חֶצְיוֹ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְחֶצְיוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. [וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן]: וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (דברים ט״ז:ח׳) ״עֲצֶרֶת לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (במדבר כ״ט:ל״ה) ״עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם״. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אוֹ כֻּלּוֹ לַה׳, אוֹ כֻּלּוֹ לָכֶם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: [חֲלֻקָּהוּ], חֶצְיוֹ לַה׳ וְחֶצְיוֹ לָכֶם.

ה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַכֹּל מוֹדִים בַּעֲצֶרֶת, דְּבָעִינַן נַמֵּי ׳לָכֶם׳, מַאי טַעְמָא? יוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה הוּא. אָמַר רַבָּה: הַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁבָּת, דְּבָעִינַן נַמֵּי ׳לָכֶם׳, מַאי טַעְמָא? (ישעיהו נ״ח:י״ג) ״וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג״. אָמַר רַב יוֹסֵף: הַכֹּל מוֹדִים בְּפוּרִים, דְּבָעִינַן נַמֵּי ׳לָכֶם׳? מַאי טַעְמָא? (אסתר ט׳:כ״ב) ״יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה״, כְּתִיב בֵּיהּ. מַר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא, כּוּלֵיהּ שַׁתָּא חֲוָה יָתִיב בְּתַעֲנִיתָא, לְבַר מֵעֲצַרְתָּא, וּפוּרְיָא, וּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי.

ו לד רַב יוֹסֵף, בְּיוֹמָא דַּעֲצַרְתָּא (עבדי ליה) [אָמַר: עָבְדוּ לִי] עֶגְלָא תִּלְתָּא. אָמַר: אִי לָאו הַאי יוֹמָא דְּקָא גָּרִים, כַּמָּה יוֹסֵף אִיכָּא בְּשׁוּקָא. רַב שֵׁשֶׁת, כָּל תִּלְתִין יוֹמִין מְהַדַּר לֵיהּ תַּלְמוּדֵיהּ, וְתַלְיָא וְקָאֵי בְּעֵיבְרָא דְּדָשָׁא, אָמַר: חֲדָאי נַפְשָׁאי, חֲדָאי נַפְשָׁאי, לָךְ קָרָאי, לָךְ תָּנָאי. אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אִלְמָלֵא תוֹרָה, לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ל״ג:כ״ה) ״אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי״, מַעְיְקָרָא, כִּי עָבִיד אִינִישׁ, אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ עָבִיד.

ז תָּנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁלֹּא בָּא אֶמֶשׁ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. לְשַׁחֲרִית, מְצָאוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לֵיהּ: מִפְּנֵי מַה לֹּא בָּאתָ אֶמֶשׁ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ? אָמַר לֵיהּ: ״עֲבוֹדָה עֲבַדְתִּי״. אָמַר לֵיהּ: כָּל דְּבָרֶיךָ אֵינָן אֶלָּא דִּבְרֵי תַּמֵּהַּ, וְכִי עֲבוֹדָה בַּזְּמַן הַזֶּה מִנַּיִן? אָמַר לֵיהּ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: (במדבר י״ח:ז׳) ״עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם״, עָשָׂה הַכָּתוּב אַכִילַת תְּרוּמָה בְּגִבּוּלִין, כַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

פרק ז

א **פסחים פרק ז כיצד צולין** - וְגֶחָלִים שֶׁל מַתֶּכֶת לָאוּ אֵשׁ הוּא? וְהָא גַּבֵּי בַּת כֹּהֵן דִּכְתִיב: (ויקרא כ״א:ט׳) ״בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״, וְאָמַר רַב מַתְנָה: פִּתִּילָה שֶׁל אֲבָר הָיוּ עוֹשִׁין לָהּ! שַׁאנִי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: ״בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״, ״תִּשָּׂרֵף״, לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵפוֹת הַבָּאוֹת מִן הָאֵשׁ, וְכָל־שֶׁכֵּן אֵשׁ עַצְמָהּ. וְנַקִּיף לָהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת וְנִקְלֶהּ? אַתְיָא ״שְׂרֵפָה״, ״שְׂרֵפָה״, מִבְּנֵי אַהֲרֹן. מַה לְּהַלָּן, שְׂרֵפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּם, אַף כָּאן, שְׂרֵפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּם. וְנַעֲבִיד לָהּ חַמֵּי הָאוּר? מְשׁוּם דְּרַב נַחְמָן, [דְּאָמַר רַב נַחְמָן]: אָמַר קְרָא: (שם יט) ״וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ״, בְּרֹר לוֹ מִיתָה יָפָה.

ב תָּנְיָא: צִיץ, בֵּין שֶׁיָּשְׁנוֹ עַל מִצְחוֹ וּבֵין שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ, מְרַצֶּה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹדְנוּ עַל מִצְחוֹ, מְרַצֶּה, אֵין עוֹדְנוּ עַל מִצְחוֹ, אֵינוֹ מְרַצֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹכִיחַ, שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ וּמְרַצֶּה! אָמַר לוֹ: הַנַּח לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁטַּמְאָה הֻתְּרָה בְּצִבּוּר.

ג תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד? שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות י״ב:ו׳) ״וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל״, וְכִי כָּל הַקָּהָל שׁוֹחֲטִים אוֹתוֹ? וַהֲלֹא אֵין שׁוֹחֵט אֶלָּא אֶחָד! אֶלָּא מִלַּמֵּד, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד.

ד הַפַּלָּה הוֹפֶכֶת אֶת פָּנֶיהָ וְכוּ׳. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן, אִיקְלַע לְבֵי רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אָמְרוּ לֵיהּ: מַה שְׁמָךְ? אָמַר לְהוּ: ״רַב הוּנָא״. אָמְרוּ לֵיהּ: לֵיתֵיב מַר אַפּוּרְיָא, יָתֵיב. יְהָבוּ לֵיהּ כַּפָּא, קַבְּלֵיהּ בְּחַד זְמְנָא וְשַׁתְּיֵהּ בְּחַד זְמְנָא, וְלָא אַהֲדַר

אַפֵּיהּ. אָמְרוּ לֵיהּ: מַאי טַעְמָא קָרֵית לָךְ ״רַב הוּנָא״? אָמַר לְהוּ: בַּעַל הַשֵּׁם אֲנִי. מַאי טַעְמָא, כִּי אָמְרוּ לָךְ: נֵיתִיב אַפּוּרְיָא, יָתְבִתְּ? אָמַר לְהוּ: כָּל מַה שֶּׁיֹּאמַר לָךְ בַּעַל הַבַּיִת, עֲשֵׂה, חוּץ מִצֵּא. מַאי טַעְמָא, כִּי יְהָבוּ לָךְ כַּסָּא, קַבְּלִתְּ בְּחַד זִמְנָא? אָמַר לְהוּ: מְסָרְבִין לְקָטָן וְאֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל. מַאי טַעְמָא שַׁתִּיתֵיהּ בִּתְרֵי זִמְנֵי? אָמַר לְהוּ: דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹתֶה כּוֹסוֹ בְּבַת אַחַת, הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן. שְׁנַיִם, דֶּרֶךְ אֶרֶץ. שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי־הָרוּחַ. מַאי טַעְמָא לָא אַהֲדְרִתְּ אַפָּךְ? אָמַר לְהוּ: ״כַּלָּה הוֹפֶכֶת פָּנֶיהָ״ תְּנַן. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אִיקְלַע לְבֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן לָקוֹנְיָא, יָהֲבוּ לֵיהּ כַּסָּא, קַבְּלֵיהּ בְּחַד זִמְנָא וְשַׁתֵּיהּ בְּחַד זִמְנָא. אַמְרֵי לֵיהּ: לָא סָבַר לָהּ מַר, הַשּׁוֹתֶה כּוֹסוֹ בְּבַת אַחַת, הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן! אָמַר לְהוּ: לָא אַמְרֵי בְּכוֹסְךָ קָטָן וְיֵינְךָ מָתוֹק וּכְרֵסִי רְחָבָה.

פרק ח

א **פסחים פרק ח האשה** - לו ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא, נְאֻם ה׳, תִּקְרְאִי אִישִׁי, וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי״. (הושע ב) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּכַלָּה בְּבֵית חָמִיהָ וְלֹא כְּכַלָּה בְּבֵית אָבִיהָ. וּכְתִיב: (שיר השירים ח) ״אֲז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאַת שָׁלוֹם״, כְּכַלָּה שֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה בְּבֵית חָמִיהָ וְהִיא רְדוּפָה לֵילֵךְ לְהַגִּיד שִׁבְחָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. (שם) ״אֲחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ עֵילָם, שֶׁזָּכְתָה לְלַמֵּד וְלֹא זָכְתָה לְלַמֵּד. ״אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״אֲנִי חוֹמָה״, זוֹ תּוֹרָה. ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְרָבָא אָמַר: ״אֲנִי חוֹמָה״, זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת.

ב לז אָמַר רַב זוּטְרָא [בַּר טוֹבִיָּה] אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב: (תהלים קמד) ״אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם״, אֵלּוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא טָעֲמוּ טַעַם חֵטְא. ״בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיּוֹת מְחֻטָּבוֹת״, אֵלּוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁאוֹגְדוֹת פִּתְחֵיהֶן לְבַעֲלֵיהֶן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (זכריה ט) ״וּמָלְאוּ כַּמִּזְרָק פִּנּוֹת מִזְבֵּחַ״, וְאֵי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: (תהלים קמד) ״מְזָוֵינוּ מְלֵאִים מְפִיקִים מִזַּן אֶל זַן, צֹאנֵינוּ מַאֲלִיפוֹת מֵרֻבָּבוֹת בְּחוּצוֹתֵינוּ״. ״מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל״, אֵלּוּ וָאֵלּוּ מַעֲלֶה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נִבְנָה הֵיכָל בִּימֵיהֶן.

ג לח [״דַּבֵּר ה׳ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ וגו׳]. בִּימֵי עֻזִּיָּה, יוֹתָם, אָחָז, יְחִזְקִיָּה מַלְכֵי יְהוּדָה״ (הושע א׳:א׳). בְּפֶרֶק אֶחָד נִתְנַבְּאוּ אַרְבָּעָה נְבִיאִים, וְגָדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן הוֹשֵׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״תְּחִלַּת דְּבֶר ה׳ בְּהוֹשֵׁעַ״, וְכִי עִם הוֹשֵׁעַ דִּבֵּר תְּחִלָּה, וַהֲלֹא מִמֹּשֶׁה עַד הוֹשֵׁעַ הָיוּ כַּמָּה נְבִיאִים! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּחִלָּה לְאַרְבָּעָה נְבִיאִים, שֶׁנִּתְנַבְּאוּ בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק, וְאֵלּוּ הֵן: הוֹשֵׁעַ וִישַׁעְיָה, עָמוֹס וּמִיכָה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹשֵׁעַ: [בָּנֶיךָ] חָטְאוּ, (ישראל) הָיָה לוֹ לוֹמַר: בָּנֶיךָ הֵם, בְּנֵי (בחונירָ) [חֲנוּנֶיךָ] הֵם, בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, גַּלְגֵּל עֲלֵיהֶם מִדַּת רַחֲמֶיךָ. לֹא דַּיּוֹ שֶׁלֹּא אָמַר כָּךְ, אֶלָּא אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם, שֶׁלְּךָ הוּא, הַעֲבִירֵם בְּאֻמָּה אַחֶרֶת. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מָה אֶעֱשֶׂה לְזָקֵן זֶה. אֲנִי אוֹמֵר לוֹ: לֵךְ, קַח לְךָ אִשָּׁה זוֹנָה וְתוֹלִיד לְךָ בְּנֵי זְנוּנִים, וְאַחַר כָּךְ אֹמַר לוֹ: לְךָ וְשַׁלְּחָהּ מֵעַל פָּנֶיךָ, אִם יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ, אַף אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל! שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע א׳:ב׳) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הוֹשֵׁעַ: לֵךְ קַח לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וְיַלְדֵי זְנוּנִים וגו׳, וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת גֹּמֶר בַּת דִּבְלָיִם״. ׳גֹּמֶר׳, [אָמַר רַב]: שֶׁהָכַל גּוֹמְרִים בָּהּ. ״בַּת דִּבְלָיִם״, דִּבָּה רָעָה בַּת דִּבָּה רָעָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שֶׁמְּתוּקָה בְּפִי הַכֹּל כְּדִבְלָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בָּהּ כְּדִבְלָה. דָּבָר אַחֵר: ׳גֹּמֶר׳, אָמַר רַב יְהוּדָה: שֶׁבִּקְּשׁוּ לִגְמֹר מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמֶיהָ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בָּזוּז וְגָמְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב י״ג:ז׳-ח׳) ״כִּי אִבְּדָם מָלַךְ אֲרָם וַיְשִׂמֵם כֶּעָפָר לָדָשׁ״. (הושע א׳:ג׳-ד׳) ״וַתַּהַר וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן, וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו: קְרָא שְׁמוֹ ׳יִזְרְעֶאל׳, כִּי עוֹד מְעַט וּפָקַדְתִּי אֶת דְּמֵי יִזְרְעֶאל עַל בֵּית יֵהוּא, וְהִשְׁבַּתִּי מַמְלְכוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל. וַתַּהַר [עוֹד] וַתֵּלֶד בַּת, וַיֹּאמֶר [לוֹ]: קְרָא שְׁמָהּ ׳לֹא־רֻחָמָה׳, כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם. וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן, וַיֹּאמֶר: קְרָא שְׁמוֹ ׳לֹא־עַמִּי״ וְגוֹ׳. לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים וּבַת אַחַת, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹשֵׁעַ: לֹא הָיָה לְךָ לְלַמֵּד מִמֹּשֶׁה רַבְּךָ, שֶׁכֵּינָן שֶׁדִּבֵּרְתִּי עִמּוֹ פֶּרֶשׁ מִן הָאִשָּׁה, אַף אַתָּה, בְּדֹל עַצְמְךָ הֵימֶנָּה! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ לִי בָּנִים הֵימֶנָּה, וְאֵינִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָה וּלְגָרְשָׁהּ. אָמַר לוֹ [הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא]: וּמָה אַתָּה, שֶׁאִשְׁתְּךָ זוֹנָה וּבָנֶיךָ זְנוּנִים, וְאִי אַתָּה יוֹדֵעַ אִם שֶׁלְּךָ הֵם, אִם שֶׁל אֲחֵרִים הֵן, כָּךְ! יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵן בָּנַי, בְּנֵי בְחוּנַי, בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֶחָד מֵאַרְבָּעָה קְנָנִים שֶׁקָּנִיתִי בְּעוֹלָמִי: תּוֹרָה, שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְיִשְׂרָאֵל. תּוֹרָה, קִנְיָן אֶחָד, מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (משלי ח׳:כ״ב) ״ה׳ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ, קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז״. שָׁמַיִם וָאָרֶץ, קִנְיָן אֶחָד, מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (בראשית י״ד:י״ט) ״קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ״. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קִנְיָן אֶחָד, מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (תהילים ע״ח:נ״ד) ״ הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ״. יִשְׂרָאֵל, קִנְיָן אֶחָד, מִנַּיִן? דִּכְתִיב: (שמות ט״ו:ט״ז) ״עַם זוּ קָנִיתָ״, וְאַתָּה אָמַרְתָּ: הַעֲבִירֵם בְּאֻמָּה אַחֶרֶת?! כֵּינָן שֶׁיָּדַע שֶׁחָטָא, הִתְחִיל מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עַד שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמְךָ, בַּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת בַּעֲבוּרְךָ. עָמַד וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים וּבִטֵּל הַגְּזֵרוֹת, וְהִתְחִיל וּבֵרְכָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ב׳:א׳) ״וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר, וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם: לֹא עַמִּי אַתֶּם, יֵאָמֵר לָהֶם: בְּנֵי אֵל חָי. וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה״ וְגוֹ׳. (הושע ב׳:א׳-ב׳) ״וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ, וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא־רֻחָמָה, וְאָמַרְתִּי לְלֹא־עַמִּי, עַמִּי אַתָּה״.

ד לט אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹי לָהּ לָרַבָּנוּת, שֶׁמְּקֻבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ, שֶׁאֵין לְךָ כָּל נָבִיא וְנָבִיא שֶׁלֹּא קִפַּח אַרְבָּעָה מְלָכִים בְּיָמָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה א) ״חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם, בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם, אָחָז, יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה״.

ה מ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי מַה זָּכָה יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְמָנוֹת עִם מַלְכֵי יְהוּדָה? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבֵּל לָשׁוֹן־הָרַע עַל עָמוֹס. מְנָא לָן דְּאֵימְנִי? דִּכְתִיב: (הושע א) ״דְּבַר ה׳ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בִּימֵי עֻזִּיָּה, יוֹתָם, אָחָז יְחִזְקִיָּה מַלְכֵי יְהוּדָה, וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל״. וּמְנָא לָן דְּלָא קַבִּיל לָשׁוֹן־הָרַע? דִּכְתִיב: (עמוס ז) ״וַיִּשְׁלַח אֲמַצְיָה כֹּהֵן בֵּית אֵל אֶל יָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: קָשַׁר עָלֶיךָ עָמוֹס בְּקֶרֶב בֵּית יִשְׂרָאֵל, לֹא תוּכַל הָאָרֶץ לְהָכִיל אֶת כָּל דְּבָרָיו, כִּי כֹה אָמַר עָמוֹס: בַּחֶרֶב יָמוּת יָרָבְעָם, וְיִשְׂרָאֵל גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ״. אָמַר: חַס־וְשָׁלוֹם, לֹא אָמַר אוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, וְאִם אָמַר, מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ? שְׁכִינָה אָמְרָה לוֹ.

ו מא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת כַּעֲסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, זוֹכֵר אֶת הָרַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע א) ״[כִּי] לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל״. רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אָמַר: מֵהָכָא: (שם) ״כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם״. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הֶגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶלָּא, כְּדֵי שֶׁיִּתּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם גֵּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ״, כְּלוּם אָדָם זוֹרֵעַ סְאָה, אֶלָּא לְהַכְנִיס מִמֶּנָּה כַּמָּה כּוֹרִין! וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵהָכָא: (שם) ״וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא־רֻחָמָה, וְאָמַרְתִּי לְלֹא־עַמִּי: עַמִּי אַתָּה״.

ז מב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ל׳:י׳) ״אַל תַּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו, פֶּן יְקַלֶּלְךָ וְאָשַׁמְתָּ״, וּכְתִיב: (משלי ל׳:י׳-י״א) ״דּוֹר אָבִיו יְקַלֵּל, וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ״, מִשּׁוּם דְּאָבִיו קִלֵּל וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ, אַל תַּלְשֵׁן? אֶלָּא, אֲפִלּוּ דּוֹר שֶׁאָבִיו יְקַלֵּל, וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ, אַל תַּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו, מְנָא לָן? מֵהוֹשֵׁעַ.

ח מג אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַאי דִּכְתִיב: (שופטים ה) ״צִדְקֹת פְּרָזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל״, צְדָקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁפִּזְּרָם.

ט מד תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: מַאי דִּכְתִיב: (איוב כח) ״אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ, וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ״, יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל גְּזֵרוֹת שֶׁל עֶשָׂו וְשֶׁל יִשְׁמָעֵאל, לְפִיכָךְ הִגְלָה אוֹתָם לְבָבֶל.*)) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הֶגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲמֻקָּה כִּשְׁאוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע יג) ״מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם, מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם״. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁקָּרוֹב לְלָשׁוֹן תּוֹרָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁשִּׁגְּרָן לְבֵית אִמָּם. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁכָּעַס עַל אִשְׁתּוֹ, לְהֵיכָן מְשַׁגְּרָהּ? לְבֵית אִמָּהּ. וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי אַלְכְּסַנְדְּרִי: שִׁלְשָׁה חָזְרוּ לְמַטָּתָן, אֵלּוּ הֵן: יִשְׂרָאֵל, כֶּסֶף מִצְרַיִם, וּכְתֹב לוּחוֹת. יִשְׂרָאֵל, הָא דַּאֲמָרָן. כֶּסֶף מִצְרַיִם, דִּכְתִיב: (מלכים א יד) ״וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רַחַבְעָם, עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלִָם.

י וַיִּקַּח אֶת אֹצְרוֹת בֵּית ה׳ וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת הַכֹּל לָקָח״ וְגוֹ׳. כְּתֹב לוּחוֹת, דִּכְתִיב: (דברים ט׳:י״ז) ״וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם״, תָּנָא: לוּחוֹת נִשְׁתַּבְּרוּ וְאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת. עוֹלָא אָמַר: כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ תְּמָרִים וְיַעֲסְקוּ בַּתּוֹרָה. עוּלָּא אִיקְלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, קְרִיבוּ לֵיהּ טִירְיָנָא דְּתַמְרֵי. אָמַר לְהוּ: כַּמָּה כִּי הַנֵּי בְּזוּזָא? אָמְרִי לֵיהּ: תְּלָת. אָמַר: מְלֹא צַנָּא דְּדוּבְשָׁא בְּזוּזָא בְּבָבֶל, וּבַבְלָאֵי לָא עַסְקֵי בְּאוֹרַיְתָא? בְּלִילְיָא צַעֲרֵיהּ. אָמַר: מְלֹא צַנָּא סַמָּא דְּמוֹתָא בְּזוּזָא בְּבָבֶל, וְעַסְקֵי בַּבְלָאֵי בְּאוֹרַיְתָא! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: (מיכה ד׳:ב׳) ״וְהָלְכוּ גּוֹיִם רַבִּים, וְאָמְרוּ: לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה׳, וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״, ״אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״. לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁקָּרוּב בּוֹ: ׳הַר׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כ״ב:י״ד) ״בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה״. וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁקָּרוּב בּוֹ: ׳שָׂדֶה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כד) ״וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה״. אֶלָּא כְּיַעֲקֹב, שֶׁקְּרָאוֹ ׳בַּיִת׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לה) ״וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל בֵּית אֵל״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל יוֹם קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, כְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ בּוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ב׳:ב׳) ״וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ, כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל״, וּכְתִיב: (בראשית א׳:ה׳) ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד״.

יא שׁוּב פַּעַם אַחַת נִמְצֵאת הַלְּטָאָה בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, וּבִקְּשׁוּ לְטַמֵּא כָּל הַסְּעֻדָּה כֻּלָּהּ. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר [לָהֶם]: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה, בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה, אָמְרָה לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר לָהֶם: בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם רוֹתֵחַ אוֹ צוֹנֵן? אָמְרוּ לוֹ: רוֹתֵחַ. אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְהַטִּילוּ עָלָיו כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן. הָלְכוּ וְהִטִּילוּ עָלָיו כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן וְרָתְחָה, וְטִהֵר רַבָּן גַּמְלִיאֵל כָּל הַסְּעֻדָּה כֻּלָּהּ. נִמְצָא מֶלֶךְ תָּלוּי בַּמַּלְכָּה, וְהַמַּלְכָּה תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, נִמְצֵאת כָּל הַסְּעֻדָּה כֻּלָּהּ תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

פרק ט

א **פסחים פרק ט מי שהיה טמא** - מח מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד הָנֵץ הַחַמָּה, חֲמִשָּׁה מִילִין. מְנָא לָן? מִלּוֹט, דִּכְתִיב: (בראשית י״ט:ט״ו) ״וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה, וַיָּאִיצוּ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט״ וְגוֹ׳. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהוּא אַתְרָא, וַהֲוֵי חֲמִשָּׁה מִילִין. אָמַר רָבָא: שִׁית אַלְפֵי

פַּרְסִי חֲוָה עָלְמָא, וְסוּמְכָא דִּרְקִיעָא, אַלְפָּא פַּרְסִי, חֲדָא גְּמָרָא, וַחֲדָא סְבָרָא וכו׳. והסוגיא ארוכה וביחוד מאמר בענין גן עדן וגהינם. מִצָּרִים, אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. מִצָּרִים, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מִכּוּשׁ, וְכוּשׁ, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בָּעוֹלָם, וְעוֹלָם, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּגַן. וְגַן, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּעֵדֶן. וְעֵדֶן, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּגֵיהִנֹּם. נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּכִסּוּי קְדָרָה לְגֵיהִנֹּם.

ב תָּא שְׁמַע, דְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כָּל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ, תַּחַת כּוֹכָב אֶחָד הוּא עוֹמֵד. תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי אָדָם נוֹתֵן עֵינוֹ בְּכוֹכָב אֶחָד, הוֹלֵךְ לַמִּזְרָח, עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ. מִכְּלָל, דְּכָל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ, תַּחַת כּוֹכָב אֶחָד עוֹמֵד, תְּיוּבְתָּא! תָּא שְׁמַע: עֲנָלָה בַּצָּפוֹן וְעַקָּרֵב בַּדָּרוֹם, וְכָל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ אֵינוֹ יוֹשֵׁב אֶלָּא בֵּין עֲנָלָה לְעַקָּרֵב. וְכָל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ, אֵינוֹ אֶלָּא שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם. [שֶׁאֵין חַמָּה נִכְנֶסֶת לַיִּשּׁוּב, אֶלָּא שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם]. תֵּדַע, שֶׁבְּחֲמֵשׁ, חַמָּה בַּמִּזְרָח, וּבְשֵׁבַע, חַמָּה בַּמַּעֲרָב. חֲצִי שֵׁשׁ וַחֲצִי שֶׁבַע, חַמָּה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם, תְּיוּבְתָּא! [תָּא שְׁמַע: דְּאָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מַה תְּשׁוּבָה הֵשִׁיבַתּוּ בַּת־קוֹל לְאוֹתוֹ רָשָׁע, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר: (ישעיהו י״ד:י״ד) ״אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב, אֲדַמֶּה לְעֶלְיוֹן״? יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רָשָׁע בֶּן רָשָׁע, בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרוֹד הָרָשָׁע, שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עָלַי בְּמַלְכוּתוֹ. כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם? שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרוֹת, שְׁמוֹנִים שָׁנָה. שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים צ׳:י׳) ״יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה״. מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְעָבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וּבֵין (כָּל) רָקִיעַ לְרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְכֵן בֵּין כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ, (ישעיהו י״ד:ט״ו) ״אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוּרָד, אֶל יַרְכְּתֵי בוֹר״, תְּיוּבְתָּא]!

ג תָּנוּ רַבָּנָן: חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: גַּלְגַּל קָבוּעַ וּמַזָּלוֹת חוֹזְרִין. וְחַכְמֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים: גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִין. אָמַר רַבִּי: תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם; מֵעוֹלָם לֹא מָצִינוּ עֲנָלָה בְּדָרוֹם וְעַקָּרֵב בְּצָפוֹן. מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וְדִילְמָא, כְּבוּצִינָא דְּרֵיחָיָא? אִי־נַמִּי, כְּצִינּוֹרָא דְּדָשָׁא? חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: בַּיּוֹם, חַמָּה מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ, וּבַלַּיְלָה, לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ. וְחַכְמֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים: בַּיּוֹם, חַמָּה מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ, וּבַלַּיְלָה, לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ. [אָמַר רַבִּי]: וְנִרְאִין דִּבְרֵיהֶן מִדְּבָרֵינוּ, שֶׁבַּיּוֹם, מַעֲנָנוֹת צוֹנְנִין וּבַלַּיְלָה, רוֹתְחִין. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בִּימוֹת הַחַמָּה, חַמָּה מְהַלֶּכֶת בְּגוֹבַהּ שֶׁל רָקִיעַ, לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ רוֹתֵחַ וּמַעֲנָנוֹת צוֹנְנִין. בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, חַמָּה מְהַלֶּכֶת בִּשְׁפוֹלֵי רָקִיעַ, לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ צוֹנֵן וּמַעֲנָנוֹת רוֹתְחִין. תָּנוּ רַבָּנָן: בְּאַרְבָּעָה שְׁבִילִין חַמָּה מְהַלֶּכֶת; נִיסָן, אִיָּר, סִיוָן, מְהַלֶּכֶת בֶּהָרִים, כְּדֵי לְפַשֵּׁר אֶת הַשְּׁלָגִים. תַּמּוּז, אָב וֶאֱלוּל, [מְהַלֶּכֶת] בַּיְשׁוּב, כְּדֵי לְבַשֵּׁל אֶת הַפֵּרוֹת. תִּשְׁרֵי, חֶשְׁוָן וְכִסְלֵו, [מְהַלֶּכֶת] בַּיַּמִּים, כְּדֵי לְיַבֵּשׁ אֶת הַנְּהָרוֹת. טֵבֵת, שְׁבָט וַאֲדָר, מְהַלֶּכֶת בַּמִּדְבָּר, שֶׁלֹּא לְיַבֵּשׁ אֶת הַזְּרָעִים.

פרק י

א **פסחים פרק י ערבי פסחים** - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים אוֹמֵר: אַחַת, וְנֶהֱגוּ הָעָם לוֹמַר שָׁלֹשׁ. מַאן נִיהוּ ״בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים״? רַבִּי מְנַחֵם בַּר סִימַאי, וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ: ״בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים״? דְּלָא אִסְתַּכַּל בְּצוּרְתָּא דְּזוּזָא.

ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמַּבְדִּיל, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר מֵעֵין הַבְּדָלוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. מֵיתִיבִי: סֵדֶר הַבְּדָלוֹת הֵיאַךְ? אוֹמֵר: הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה, בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, בֵּין כֹּהֲנִים, לְלֵוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, וְחוֹתֵם בְּ״סֵדֶר בְּרֵאשִׁית״, וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים: בְּ״יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית״. [וגו׳ וְאִם אִיתָא, הָא ״בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה״ לָא כְּתִיבָא בֵּיהּ הַבְדָּלָה! וכו׳.]

ג מַתְנִיתִין. סָמוּךְ לְמִנְחָה לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁיִּתְחַשֵּׁךְ וכו׳. [רַבִּי יִצְחָק מַטְבִּיל בְּיַרְקֵי]. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: הַשַּׁמָּשׁ מַטְבִּיל בִּבְגֵי מֵעַיִם, וְנוֹתָנָם לִפְנֵי הָאוֹרְחִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה ד) ״נִירוּ לָכֶם נִיר, וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קֹצִים״.

ד תָּנוּ רַבָּנָן: חַיָּב אָדָם לְשַׂמֵּחַ אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים יז) ״וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ״, בַּמֶּה מְשַׂמְּחָן? בְּיַיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶן, וְנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶן. אֲנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶן, בְּיַיִן. וְנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶן, בְּמַאי? תָּנֵי רַב יוֹסֵף: בְּבָבֶל, בִּבְגֵדֵי צִבְעוֹנִין, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בִּבְגֵדֵי פִּשְׁתָּן מְגֹהָצִין. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בִּבְשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כז) ״וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם, וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בְּיַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קד) ״וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ״.

ה מו וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת וכו׳. הֵיכִי קָיְמִי רַבָּנָן וּמְתַקְּנֵי מִלְּתָא דְּאַתְּיָא בָּהּ לִידֵי סַכָּנְתָא? וְהָא תַּנְיָא: לֹא יֹאכַל אָדָם ׳תְּרֵי׳, וְלֹא יִשְׁתֶּה ׳תְּרֵי׳, [וְלֹא יִקְנַח ׳תְּרֵי׳, וְלֹא יַעֲשֶׂה צְרָכָיו ׳תְּרֵי׳?] אָמַר רַב נַחְמָן (בר יצחק), אָמַר קְרָא: (שמות י״ב:מ״ב) ״לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה׳״, לַיְלָה הַמְשֻׁמָּר וּבָא מִן הַמַּזִּיקִים. רָבָא אָמַר: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מְצָטָרֵף לְטוֹבָה, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְרָעָה. רַבִּינָא אָמַר: אַרְבַּע כַּסֵּי תַּקִּינוּ רַבָּנָן דֶּרֶךְ חֵרוּת, כָּל חַד וְחַד מִצְוָה בְּאַפֵּי נַפְשֵׁיהּ הוּא. [לֹא יַעֲשֶׂה צְרָכָיו ׳תְּרֵי׳, אַמַּאי? נִמְלַךְ הוּא! אָמַר אַבַּיֵי: הָכִי קָאָמַר: לֹא יֹאכַל ׳תְּרֵי׳, וְיִשְׁתֶּה ׳תְּרֵי׳, וְלֹא יַעֲשֶׂה צְרָכָיו אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, דִּלְמָא חָלִישׁ וּמִיתְרַע. תָּנוּ רַבָּנָן: שׁוֹתֶה כִּפְלַיִם, דְּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. אָמַר רַב יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁלֹּא רָאָה פְּנֵי הַשּׁוּק, אֲבָל רָאָה פְּנֵי הַשּׁוּק, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזִינָא לֵיהּ לְרַב

חֲנַנְיָא בַּר בֵּיבִי דְּאַפֵּל כַּפָּא, חֲוָה נָפִיק וְחָזֵי אַפֵּי שׁוּקָא. וְלָא אֲמָרָן, אֶלָּא לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, אֲבָל בְּבֵיתוֹ, לָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא: וְלִישָׁן, כְּלָצֵאת לַדֶּרֶךְ דָּמִי. אָמַר רַב פָּפָּא: וְלָצֵאת לְבֵית הַכִּסֵּא, כְּלָצֵאת לַדֶּרֶךְ דָּמִי. וּבְבֵיתוֹ לָא? וְהָא רָבָא, מַנִּי כְּשׁוּרֵי, וְאַבַּיֵי, כִּי שָׁתֵי חַד כַּסָּא, מַנְקִיט לֵיהּ אִימֵּיהּ תְּרֵי כַּסֵּי בִּתְרֵי יָדֵיהּ. וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, כִּי חֲוָה שָׁתֵי תְּרֵי כַּסָּא, מַנְקִיט לֵיהּ תְּרֵי כַּסֵּי בִּתְרֵי יָדֵיהּ. אָדָם חָשׁוּב שַׁאנִי. אָמַר עוּלָּא: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת. עוּלָּא לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא, וַאֲמָרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּבֵית הָאָבֵל. וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ: עֶשֶׂר כּוֹסוֹת יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת, הֵיכִי קָיְמִי רַבָּנָן וְתִקְּנוּ מִלְּתָא דְּאַתֵּי לִידֵי סַכָּנָה? ! אֲבָל תְּמַנְיָא יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת.

ו רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: ״שָׁלוֹם״, לְטוֹבָה מִצְטָרֵף, לְרָעָה לֹא מִצְטָרֵף. אֲבָל שִׁיתָּא יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: ״וַיְחֻנֶּךָּ״, לְטוֹבָה מִצְטָרֵף, לְרָעָה לֹא מִצְטָרֵף. אֲבָל אַרְבָּעָה, יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת. אַבַּיֵי וְרָבָא, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: ״וְיִשְׁמְרֶךָּ״, לְטוֹבָה מִצְטָרֵף, לְרָעָה לֹא מִצְטָרֵף. וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעֲמֵיהּ, דְּרָבָא אַפְקְיְנְהוּ לְרַבָּנָן בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, אַף עַל גַּב דְּאִתְּזַק. רָבָא בַּר לִיוָאי לָא חָשׁ לָהּ לְמִלְּתָא, דְּאָמַר: הַהוּא, מִשּׁוּם דְּאוֹתְבַן בְּפִרְקָא חֲוָה]. [אָמַר] רַב יוֹסֵף: (אמר:) אָמַר לִי יוֹסֵף שִׁידָּא: אַשְׁמְעֵי מִלְּכָּא דְּשִׁידֵי, מְמַגָּא הוּא אַכּוּלְהוּ זוּגֵי, וּמַלְכָּא לָא אִיקְרֵי ׳מַזִּיק׳. אִיכָּא דְּאָמְרֵי: אַדְרָבָא! מַלְכָּא, רְשׁוּתֵיהּ בְּיֵדֵיהּ, דְּמַאי דְּבָעֵי עָבֵיד, [שֶׁהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ גָּדֵר לַעֲשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ וְאֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ]. אָמַר רַב פָּפָּא: אָמַר לִי יוֹסֵף שִׁידָּא: בִּתְרֵי קָטְלִינָן, בְּאַרְבָּעָה מַזְקִינָן. בִּתְרֵי, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד. בְּאַרְבָּעָה, בְּמֵזִיד אִין, בְּשׁוֹגֵג לָא. וְאִי אִשְׁתְּלִי וְאִקְרֵי וְנָפִיק, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִנְקוֹט זַקְפָּא דְּיֵדֵיהּ דְּיַמִּינֵיהּ בְּיֵדֵיהּ דְּשְׂמָאלֵיהּ, וְזַקְפֵיהּ דְּיֵדֵיהּ דְּשְׂמָאלֵיהּ בְּיֵדֵיהּ דְּיַמִּינֵיהּ, וְנֵימָא הָכִי: ״אַתּוּן וַאֲנָא, הָא תְּלָתָא״. וְאִי שָׁמַע אִינִישׁ דְּאָמַר: ״אַתּוּן וַאֲנָא, הָא אַרְבָּעָה״, נֵימָא [לֵיהּ:] ״אַתּוּן וַאֲנָא, הָא חַמְשָׁא״. וְאִי שְׁמִיעַ לֵיהּ דְּאָמַר: ״אַתּוּן וַאֲנָא, הָא שִׁיתָּא״, נֵימָא לֵיהּ: ״אַתּוּן וַאֲנָא, הָא שִׁבְעָה״. חֲוָה עוּבְדָּא, עַד מְאָה וְחַד, וּפָקַע שִׁידָּא. אָמַר אַמֵּימָר: אָמְרָה לִי דִּשְׁתִּינְהוּ (רִשְׁתִּינְהוּ) דְּנָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת: הַאי מַאן דְּפָגַע בְּהוּ בְּנָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת, נֵימָא הָכִי: חֲרֵי חֲמִימֵי בְּדִיקוּלָא בַּזְיָא, לְפוּמַיְכוּ נָשֵׁי דְּחַרְשַׁיָּא, קָרַח קָרַחְכִי, פָּרַח פָּרַחְכִי, אִיבְּדוּר תַּבְלוּנְיכִי, פַּרְחָא זֵיקָא לְמוֹרִיקָא חַדְתָּא דְּנָקְטִיתוּ, נָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת. אַדְתָּנַנִי וְחָנַנְכִי, לָא אַתִּיתִי לְגוֹ, הַשְׁתָּא דְּאַתִּיתִי לְגוֹ, קָרַחְנַנִי וַחֲנַנְכִי. בְּמַעֲרָבָא, לָא קַפְדֵי אַזּוּגֵי. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא קַפִּיד, אֲפִלּוּ אַרוּשְׁמָא דְּחָבִיתָא. חֲוָה עוּבְדָּא וּפָקַע חָבִיתָא. כְּלָלָא דְּמִלְּתָא: כָּל דְּקַפִּיד, קַפְדֵי בַּהֲדֵיהּ; כָּל דְּלָא קַפִּיד, לָא קַפְדֵי בַּהֲדֵיהּ, וּמִיהוּ, לְמֵיחַשׁ מִיבָּעֵי.

ז אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אַרְבָּעָה דְּבָרִים, (כל) הָעוֹשֶׂה אוֹתָן דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: הַנִּפְנֶה בֵּין דֶּקֶל לְכֹתֶל, וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁנֵי דְּקָלִים, וְהַשּׁוֹתֶה מַיִם שְׁאוּלִין, וְהָעוֹבֵר עַל מַיִם שְׁפוּכִים, [וַאֲפִלּוּ שְׁפָכָתוּ אִשְׁתּוֹ בְּפָנָיו. הַנִּפְנֶה בֵּין דֶּקֶל לְכֹתֶל, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל אִית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, לֵית לָן בָּהּ. וְכִי לֵית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, אֲבָל אִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, לֵית לָן בָּהּ. וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁנֵי דְּקָלִים, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא פַּסְקִינְהוּ רְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל פַּסְקִינְהוּ רְשׁוּת הָרַבִּים, לֵית לָן בָּהּ. הַשּׁוֹתֶה מַיִם שְׁאוּלִין, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּשַׁיְילִינְהוּ קָטָן, אֲבָל גָּדוֹל, לֵית לָן בָּהּ. וַאֲפִלּוּ שַׁיְילִינְהוּ קָטָן, נַמִּי לָא אֲמָרָן, אֶלָּא בְּשָׁדֶה, דְּלָא שְׁכִיחִי, אֲבָל בָּעִיר דִּשְׁכִיחִי, לֵית לָן בָּהּ. וַאֲפִלּוּ בְּשָׁדֶה נַמִּי, לָא אֲמָרָן אֶלָּא מַיָּא, אֲבָל חַמְרָא וְשִׁכְרָא, לֵית לָן בָּהּ. וְהָעוֹבֵר עַל מַיִם שְׁפוּכִין, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא אַפְסְקִינְהוּ בְּעָפְרָא, וְלָא תָּף בְּהוּ רוֹקָא, אֲבָל אַפְסְקִינְהוּ, אוֹ תָּף בְּהוּ רוֹקָא, לֵית לָן בָּהּ. וְלָא אֲמָרָן, אֶלָּא דְּלָא עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁמְשָׁא, וְלָא עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁיתִּין נִיגְרֵי, אֲבָל עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁמְשָׁא וְעָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁיתִּין נִיגְרֵי, לֵית לָן בָּהּ. וְלָא אֲמָרָן, אֶלָּא דְּלָא רָכִיב חַמְרָא וְלָא סַיְים מְסָנֵי, אֲבָל רָכִיב חַמְרָא וְסַיְים מְסָנֵי, לֵית לָן בָּהּ. וְהַנֵּי מִילֵי, הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִכְשָׁפִים, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵיחַשׁ לִכְשָׁפִים, אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא כָּל הַנֵּי, חֵישִׁינַן. (וְהַהוּא) [כְּהַהוּא] גַּבְרָא דְּרָכִיב חַמְרָא וְסַיְים מְסָנֵי, וְגָמוּד מְסָאנֵיהּ וְצָוּוּ כַּרְעֵיהּ]. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה לֹא מְמַצְּעִין וְלֹא מִתְמַצְּעִין, וְאֵלּוּ הֵן: הַדֶּקֶל, וְהַכֶּלֶב, וְהָאִשָּׁה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַחֲזִיר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַנָּחָשׁ, וְאִם מַמְצִיעִינְהוּ, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? אָמַר רַב פָּפָּא: לִיפְתַּח בִּ׳אֵל׳ וִיסַיֵּם בִּ׳אֵל׳. אִי נַמִּי לִיפְתַּח בְּ׳לֹא׳ וִיסַיֵּם בְּ׳לֹא׳. הַנֵּי [בֵּי] תְּרֵי דַּהֲווּ יָתְבֵי, וּפָקְקָה אִשָּׁה נִדָּה בֵּינַיְיהוּ, אִם תְּחִלַּת נִדָּה הִיא, הוֹרֶגֶת אֶת אַחַד מֵהֶן, וְאִם סוֹף נִדָּה הִיא, עוֹשָׂה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִיפְתַּח (ב׳לֹא) בְּ׳אֵל׳ וִיסַיֵּם (ב׳לֹא׳) בְּ׳אֵל׳. הַנֵּי תַּרְתֵּי נָשֵׁי, דְּיָתְבָן בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, חָדָא בְּהַאי גִּיסָא דְּשָׁבְיְלָא וַחֲדָא בְּהַאי גִּיסָא, וּמִתְחַוְּנָן אַפֵּיהוּ לַהֲדָדֵי, הַנָּהִי, וַדַּאי בִּכְשָׁפִין עַסְקָן, לָא לִיחְלִיף בֵּינַיְיהוּ. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? אִי אִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, לֵיזִיל [בָּהּ]. (ולא ליזיל ביניהו כלל). וְאִי לֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, אִי אִיכָּא אִינִישׁ בַּהֲדֵיהּ, נִנְקְטוּ לִידַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְנִיחַלְפֵי, וְאִי לָא, נֵימָא הָכִי: (אזלת אגרת) אַגְרַת, אַזְלַת], (בת מחלת) אַסְיָא, בְּלוֹסְיָא, מִתְקַטְלִין בְּחֵץ קָבָל. הַאי מַאן דְּפָגַע בְּאִתְּתָא בְּעִידְנָא דְּסַלְקָא מִטְבִילַת מִצְוָה, אִי אִיהוּ קָדִים וּמְשַׁמֵּשׁ, אַחְדָּא לֵיהּ לְדִידֵיהּ רוּחַ זְנוּנִים, אִי אִיהִי קָדְמָה וּמְשַׁמְּשָׁה, אַחְדָּא לָהּ לְדִידָהּ רוּחַ זְנוּנִים.

ח מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לֵימָא הָכִי: (תהילים ק״ז:מ׳) ״שֹׁפֵךְ בוּז עַל נְדִיבִים וַיַּתְעֵם בְּתֹהוּ לֹא דָרֶךְ״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב: (שם כג) ״גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת, לֹא אִירָא רָע, כִּי אַתָּה עִמָּדִי״, זֶה הַיֹּשֵׁן בְּצֵל דֶּקֶל יְחִידִי, וּבְצֵל לְבָנָה. וּבְצֵל דֶּקֶל יְחִידִי, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא נָפִיל טוּלָא דְּחַבְרֵיהּ עִלּוּיֵהּ, אֲבָל נָפַל טוּלָא דְּחַבְרֵיהּ עִלּוּיֵהּ, לֵית לָן בָּהּ, אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: ״הַיֹּשֵׁן בְּצֵל דֶּקֶל יְחִידִי בְּחָצֵר, וְהַיֹּשֵׁן בְּצֵל לְבָנָה, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ״, הֵיכִי דָּמֵי? אִי לֵימָא, דְּלָא נָפַל טוּלָא דְּחַבְרֵיהּ עִלּוּיֵהּ, אֲפִלּוּ בַּשָּׁדֶה נַמִּי! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ, בֶּחָצֵר, אַף עַל גַּב דְּנָפַל טוּלָא דְּחַבְרֵיהּ עִלּוּיֵהּ, שְׁמַע מִינָּהּ. וּבְצִלָּהּ שֶׁל לְבָנָה, לָא אֲמָרָן אֶלָּא בְּמַעֲרָבָה, אֲבָל בִּמְדִינְחָתָא, לֵית לָן בָּהּ. הַאי מַאן, דִּמְפַגֵּי אַגִּירְדָּא דְּדִיקְלָא, אַחְדָּא לֵיהּ לְדִידֵיהּ רוּחַ פַּלְגָּא. וְהַאי מַאן דְּמַצְלֵי רֵישֵׁיהּ אַגִּירְדָּא דְּדִיקְלָא, אַחְדָּא

לֵיהּ רוּחַ צָרְדָא. תַּאי מַאן דְּפַסְעִי אַדְקְלָא, אִי מִקְטַל, קָטִיל, אִי אִיעֲקַר, מִיעֲקַר וּמִיתִי. הַנֵּי מִילֵי דְּלָא מַנַּח כַּרְעֵיהּ עִלּוּיֵהּ, אֲבָל מַנַּח כַּרְעֵיהּ עִלּוּיֵהּ, לֵית לָן בָּהּ. (חֲמִשָּׁה) טוּלֵי חֲוֵי, טוּלָא דְּדִקְלָא יְחִידָא, טוּלָא דְּכַנְדָּא, טוּלָא דְּפִרְחָא, טוּלָא דְּזַרְדְּתָא. אִיכָּא דְּאָמְרֵי: אַף טוּלָא דְּאַרְבָּא וְטוּלָא דְּעַרְבְתָא. כְּלָלָא דְּמִלְתָא: כָּל דְּנָפִישׁ עַנְפֵיהּ, קָשֵׁי טוּלֵיהּ, וְכָל דְּקָשֵׁי סִילְוֵיהּ, קָשֵׁי טוּלֵיהּ, לְבַר מִכְּרוּ־מְשָׁא, אַף עַל גַּב דְּקָשֵׁי סִילְוֵיהּ, לָא קָשֵׁי טוּלֵיהּ, דְּאָמְרָה לָהּ שִׁידָא לִבְרָהּ: ״פְּרָחִי נַפְשֵׁךְ מִכְּרוּ־מְשָׁא, דְּאִיהוּ הוּא דְּקָטִיל לַאֲבוּךְ וְקָטִיל לְדִידֵיהּ.

ט אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזִינָא לְרַב כַּהֲנָא, דְּפָרִישׁ מִכּוּלְהוּ טוּלֵי. בֵּי־פְּרָחֵי, ׳רוּחֵי׳, דְּבֵי־זַרְדְּתָא, ׳שִׁידָא׳, דְּבֵי־אִיגְּרֵי, ׳רִישְׁפֵי׳. לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְקַמְיָא. דְּבֵי־פְּרָחֵי, בְּרִיָּה שָׁאֵין לָהּ עֵינַיִם, לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְגִזּוּזֵי לָהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲוָה אָזֵיל צוּרְבָא מֵרַבָּנָן לְאַפְּנוּיֵי לְבֵי־פְּרָחֵי, שָׁמַע דְּקָא אָתָא עִילּוּיֵהּ, וְגָזֵי לָהּ. כִּי אַזְלָא, חַבְּקֵיהּ לְדִיקְלָא, צָוַח דִּיקְלָא וּפָקְעָה הִיא. פִּרְחָא דְּבֵי זַרְדְּתָא, ׳שֵׁידִי׳, הָא זַרְדְּתָא דִּסְמִיכָה לְמָתָא, לָא פָּחֲתָא מִשִּׁיתִּין שֵׁידִי. לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְמִכְתַּב לָהּ קְמִיעָא. הַהוּא בַּר־קַשָּׁא דְּמָתָא, דְּאָזִיל וְקָאֵי גַּבֵּי זַרְדְּתָא דַּהֲוָה סָמִיךְ לְמָתָא, עָלּוּ בֵּיהּ שִׁיתִּין שֵׁידֵי וְאִסְתַּכֵּן. אָתָא לְהַהוּא מֵרַבָּנַן דְּלָא יָדַע דְּזַרְדְּתָא דְּשִׁיתִּין שֵׁידֵי הִיא, כָּתַב לָהּ קְמִיעָא לַחֲדָא שִׁידָא, שָׁמַע דְּתָלוּ חִינְגָּא בְּגַוֵּיהּ, וְקָא מַשְׁרוּ הָכֵי: ״סוּדְרֵיהּ דְּמַר כִּי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן, בָּדִיקְנָא בֵּיהּ בְּמַר דְּלָא יָדַע בָּרוּךְ״. אָתָא הַהוּא מֵרַבָּנַן דְּיָדַע דְּזַרְדְּתָא שִׁיתִּין שֵׁידֵי הֲוָה, כָּתַב לָהּ קְמִיעָא דְּשִׁיתִּין שֵׁידֵי, שָׁמַע דְּקָא אָמְרוּ: פַּנּוּ מָנָיְכוּ מֵהָכָא]. ״קֶטֶב מְרִירִי״; תְּרֵי קְטָבֵי הֲווּ, חַד מִקַּמֵּי טִיהֲרָא, וְחַד בְּתַר טִיהֲרָא. דְּמִקַּמֵּי טִיהֲרָא, ״קֶטֶב מְרִירִי״ שְׁמֵיהּ, וּמִיחְזֵי כְּקָרְנָא דְּעִיזָא, וְהַדַּר בֵּיהּ כִּי נַפְיָא. אַבַּיֵּי הֲוָה קָאָזִיל בְּאָרְחָא, וְרַב פָּפָּא מִימִינֵיהּ וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִשְּׂמָאלֵיהּ. חֲזֵייֵהּ לְהַהוּא קֶטֶב מְרִירִי דְּקָאַתְי לַהֲדֵי שְׂמָאלֵיהּ, וְאַהַדְרֵיהּ לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִימִינֵיהּ, וּלְרַב פָּפָּא מִשְּׂמָאלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא: וַאֲנָא, מַאי שְׁנָא [דְּלָא חָשֵׁשׁ לִי?] אָמַר לֵיהּ: אַתְּ, שַׁעְתָּא קַיְימָא לָךְ. מֵחַד בְּתַמּוּז עַד שִׁיתְסַר בֵּיהּ, וַדַּאי שְׁכִיחִי. מִכָּאן וָאֵילָךְ, סָפֵק שְׁכִיחִי סָפֵק לָא שְׁכִיחִי. [וּמִשְׁתַּכְּחִי בְּטוּלֵי דְּחַצְבָא דְּלָא חָצַב גַּרְמִידָא, וּבְטוּלֵי דְּצַפְרָא וּפַנְיָא דְּלָא חֲוֵי גַּרְמִידָא, וְעִיקָּר בְּטוּלֵי דְּבֵית־הַכִּסֵּא. אָמַר רַב יוֹסֵף: הַנֵּי תְּלַת מִילֵי יָהֵיב אַרְבּוּנָא לִנְהוֹרָא: מַן דְּסָרִיךְ רֵישֵׁיהּ יָבֵשׁ, וּמַן דְּשָׁתֵי טִיף טִיף, וּמַן דְּסַיֵּים מְסָנֵי אַדְמִיתְנֵיהּ כַּרְעָא. תַּלָּאי בְּבֵיתָא, קָשֵׁי לַעֲנִיוּתָא, כִּדְאָמְרֵי אִינְשֵׁי: ״תָּלָא סִילְתָּא, תָּלָא מְזוֹנֵיהּ״. וְלָא אָמְרָן, אֶלָּא רִיפְתָּא, אֲבָל בִּשְׂרָא וְכוּרֵי, לֵית לָן בָּהּ, אוֹרְחֵיהּ הִיא. פָּארֵי בְּבֵיתָא, קָשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. נְשִׁוְרָא בְּבֵיתָא, קָשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וּבְלֵילֵי רְבִיעִית שָׁרוּ מַזִּיקִין עִילּוּיֵהּ. אִיסְרָא דְּמִזּוֹנֵי, ׳נָקִיד׳ שְׁמֵיהּ, אִיסְרָא דַּעֲנִיוּתָא, ׳נָבָל׳ שְׁמֵיהּ. צָעָא אַפּוּמָא דְּחַצְבָא, קָשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. מַאן דְּשָׁתֵי מַיָּא בְּצָעֵי, קָשֵׁי לְבִרוֹקְתֵי. דְּאָכַל תַּחְלֵי וְלָא מָשֵׁי יָדֵיהּ, מִפְחִיד תְּלָתִין יוֹמִין. דְּמָסוּפֵי וְלָא מָשֵׁי יָדֵיהּ, מִפְחִיד שִׁבְעָה יוֹמֵי. דְּשָׁקִיל מַזְּיֵיהּ וְלָא מָשֵׁי יָדֵיהּ, מִפְחִיד תְּלָתָא יוֹמֵי. דְּשָׁקִיל טוּפְרֵיהּ וְלָא מָשֵׁי יָדֵיהּ, מִפְחִיד חַד יוֹמָא וְלָא יָדַע מַאי קָא מִפְחִיד. יָדָא אַאוּסְיָא, דַּרְגָּא לְסַחֲדָא. יָדָא אַפּוּתָא, דַּרְגָּא לְשִׁינְתָא. תָּנָא: אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין תַּחַת הַמִּטָּה, אֲפִלּוּ מְחֻפִּין בִּכְלֵי בַּרְזֶל, רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן]. תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם, לֹא בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת, וְאִם שָׁתָה, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מַאי סַכָּנָה? רוּחַ רָעָה. וְאִי צַחִי, מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? אִי אִיכָּא חַבְרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ, נִנְעַרְיֵהּ וְלִימָא: ״פְּלָנְיָא, צַחִינָא מַיָּא״! וְאִי לָא, לִימָא בְּרִישָׁא שִׁבְעָה קוֹלוֹת דְּאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, וְהַדַּר נְשְׁתֵּי, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים כ״ט:ג׳-ד׳) ״קוֹל ה׳ עַל הַמָּיִם, אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה׳ עַל מַיִם רַבִּים, [קוֹל ה׳ בַּכֹּחַ, קוֹל ה׳ בֶּהָדָר, קוֹל ה׳ שֹׁבֵר אֲרָזִים, וַיְשַׁבֵּר ה׳ אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן. קוֹל ה׳ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ, קוֹל ה׳ יָחִיל מִדְבָּר, יָחִיל ה׳ מִדְבַּר קָדֵשׁ, קוֹל ה׳ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד״. וְאִי לָא, (נימא) לִימָא הָכִי: ״לוּל שָׁפָן אֲנִיגְרוֹן אִנְירְדִּפִין, בֵּין כּוֹכְבֵי יָתִיבְנָא, בֵּין בְּלִיעֵי שְׁמֵינִי אַזְלְנָא״. וְאִי לָא, אִי אִיכָּא אִינִישׁ בַּהֲדֵיהּ, נִתְעֲרֵיהּ וְלִימָא לֵיהּ: ״פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָא, צַחִינָא מַיָּא״, וַהֲדַר נִישְׁתֵּי. וְאִי לָא, מְקָרְקֵשׁ נַכְתְּמָא אַחַצְבָא וַהֲדַר נִישְׁתֵּי. וְאִי לָא, נִישְׁדֵי בָּהּ מִידֵי וַהֲדַר נִשְׁתֵּי].

י תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם, לֹא מִן הַנְּהָרוֹת וְלֹא מִן הָאֲגַמִּים בַּלַּיְלָה, וְאִם שָׁתָה, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מַאי סַכָּנָה? סַכָּנַת שַׁבְּרִירֵי. וְאִי צַחִי, מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? אִי אִיכָּא אִינִישׁ גַּבֵּיהּ, נֵימָא לֵיהּ: ״פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָתָא, צַחִינָא מַיָּא״ וַהֲדַר נִשְׁתֵּי]. וְאִי לָא, לִימָא אֵיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ: ״פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָתָא, אָמְרָה (לך אימך) [לִי אִמִּי]: אִזְדְּהִיר מִשַּׁבְרִירֵי בְּרִירֵי רִירֵי יְרֵי רִי, צָחִינָא מַיָּא בְּכַסֵּי חִיוְרֵי״.

יא מז פִּסְקָא. וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וַאֲפִלּוּ מִן הַתַּמְחוּי. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, הָכָא, מִשּׁוּם פְּרוּסֵי נִיסָא, מִלְּתָה. תָּנָא דְּבֵי אֵלְיָהוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה אָדָם דָּבָר מוּעָט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמַאי נִינְהוּ? אָמַר רַב פָּפָּא: כַּסָּא דְּהַרְסָנָא, כְּדִתְנַן: [רַבִּי] יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: חֲוֵי עַז כַּנָּמֵר, וְקַל כַּנֶּשֶׁר, וְרָץ כַּצְּבִי, וְגִבּוֹר כָּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ: [בְּנִי], אַל תֵּשֵׁב בְּגָבְהָהּ שֶׁל עִיר וְתִשְׁנָה, וְאַל תָּדוּר בְּעִיר שֶׁרַאשֶׁיהָ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְאַל תִּכָּנֵס בְּבֵיתְךָ פִּתְאוֹם, כָּל שֶׁכֵּן לְבֵית חֲבֵרְךָ, וְאַל תִּמָּנַע מִנְּעָלִים מֵרַגְלֶיךָ. הַשְׁכֵּם וֶאֱכֹל, בַּקַּיִץ, מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַחֹרֶף, מִפְּנֵי הַצִּנָּה. וַעֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וֶהֱוֵי מִשְׁתַּדֵּל עִם מִי שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא לִמְזַבֵּן מִינֵיהּ וְלָא לְזַבּוּנֵי לֵיהּ, (דחטיף ליה מזליה) אֶלָּא לְאִשְׁתַּתּוּפֵי בַּהֲדֵיהּ. וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל, אָמַר רַב יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב: (איוב א׳:י׳): ״מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ״, כָּל הַנּוֹטֵל פְּרוּטָה מֵאִיּוֹב, מִתְבָּרֵךְ, אֲפִלּוּ לְמִזְבֵּן מִינֵיהּ וְלִזְבּוּנֵי לֵיהּ, [שַׁפִּיר דָּמֵי]. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, כְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. אָמַר לוֹ: רַבִּי, לְמִדֵנִי

תּוֹרָה ! אָמַר לוֹ: אֵינִי מְלַמֶּדְךָ. אָמַר לוֹ: אִם אֵי אַתָּה מְלַמְּדֵנִי, אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַאי אַבָּא, וּמוֹסֶרְךָ לַמַּלְכוּת. אָמַר לוֹ: בְּנִי, יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָעֶגֶל רוֹצֶה לִינֹק, פָּרָה רוֹצָה לְהֵינִיק. אָמַר לוֹ: מִי בְּסַכָּנָה? וַהֲלֹא עֵגֶל בְּסַכָּנָה ! אָמַר לוֹ: אִם בִּקַּשְׁתָּ לֵיתָנֵק, הִתָּלֵה בְּאִילָן גָּדוֹל. וּכְשֶׁאַתָּה מְלַמֵּד אֶת בִּנְךָ תּוֹרָה, לַמְּדֵהוּ בְּסֵפֶר מֻגָּה. מַאי הִיא? אָמַר (רב) [רָבָא] וְאִיתֵימָא רַב מְשַׁרְשְׁיָא: בְּחַדְתָּא, דְּשַׁבָּשְׁתָּא, כֵּיוָן דְּעַל עַל. וְאַל תְּבַשֵּׁל בִּקְדָרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ חֲבֵרְךָ, מַאי הִיא? (אמר רב פפא) בִּגְרוּשָׁה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, דְּאָמַר מַר: גָּרוּשׁ שֶׁנָּשָׂא גְּרוּשָׁה, אַרְבַּע דֵּעוֹת בַּמִּטָּה. אִי בָּעֵית אֵימָא: אֲפִלּוּ בְּאַלְמָנָה, לְפִי שֶׁאֵין כָּל הָאֲצָבָעוֹת שָׁווֹת. מִצָּוָה וְגוּף גָּדוֹל, אוֹכֵל פֵּרוֹת וְלֹא שָׂכָר, וּמִצָּוָה וְגוּף טָהוֹר, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלוֹ בָּנִים.

יב מח שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אֶת רַבִּי: אַל תַּעַשׂ מוּם בְּעַצְמְךָ, מַאי הִיא? דְּלָא תֶּהֱוֵי לָךְ דִּינָא בַּהֲדֵי תְּלָתָא, דְּחַד הֲוֵי בַּעַל דִּינָךְ וּתְרֵי הֲווּ סָהֲדֵיךְ. וְאַל תַּעֲמֹד עַל הַמֻּקָּח בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לְךָ דָּמִים. אִשְׁתְּךָ טָבְלָה, אַל תִּזְדַּקֵּק לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן. אָמַר (רבא) [רַב]: וּבִנְדָּה דְּאוֹרַיְתָא, הוֹאִיל וְהַחְזַק מֵעָיִן פָּתוּחַ, דִּילְמָא מָשְׁכָה זִיבָה. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֶת רַבִּי: אַל תֵּצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְאַל תַּעֲמֹד לִפְנֵי הַגַּר עָרֹם, וְאַל תִּכָּנֵס לְמֶרְחָץ חָדָשׁ, שֶׁמָּא תִּפָּחֵת. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאַל תַּעֲמֹד בִּפְנֵי הַגַּר עָרֹם, כִּדְתַנְיָא: הָעוֹמֵד בִּפְנֵי הַגַּר עָרֹם, הֲרֵי הוּא נִכְפֶּה. הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְאוֹר הַגַּר, הַוְיָין לוֹ בָּנִים נִכְפִּים. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ עַל הַמִּטָּה שֶׁהַתִּינוֹק יָשֵׁן עָלֶיהָ, אוֹתוֹ תִּינוֹק נִכְפֶּה. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא, דְּלָא הֲוֵי בַּר שַׁתָּא, אֲבָל הֲוֵי בַּר שַׁתָּא, לֵית לָן בָּהּ. (וּדְלָא הֲוֵי בַּר שַׁתָּא, לָא אֲמָרַן, אֶלָּא דִּנִים, אֲבָל תִּיר, לֵית לָן בָּהּ.) וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא, דְּגַנֵּי גַּבֵּי כַּרְעֵיהּ, אֲבָל גַּבֵּי רֵישֵׁיהּ, לֵית לָן בָּהּ. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא, דְּלָא מָנַח יָדֵיהּ עִילּוּיֵהּ, אֲבָל מָנַח יָדֵיהּ עִילּוּיֵהּ, לֵית לָן בָּהּ. אַל תֵּצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, דְּתַנְיָא: לֹא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי בַּלַּיְלָה, לֹא בְּלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וְלֹא בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאַגְרַת בַּת מַחֲלַת יוֹצֵאת, הִיא וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר רִבּוֹא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְחַבֵּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מֵעִיקָּרָא, הֲוָת שְׁכִיחָא כָּל יוֹמָא, זִמְנָא חָדָא פָּגַע בָּהּ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, אֲמְרָה לֵיהּ: אִי לָאו דְּמַכְרִיזִי עֲלָךְ בִּרְקִיעָא: הִזָּהֲרוּ בַּחֲנִינָא (בני) וְתוֹרָתוֹ, (משוינא לדמך תרתי פשיטי) [סַכְּנְתִּיךְ]. אָמַר לָהּ: אִי חֲשִׁיבְנָא בִּרְקִיעָא, (כֻּלֵי הַאי) גּוֹזְרִנִי עָלַיְיךְ, שֶׁלֹּא תַּעַבְרִי בִּישׁוּב לְעוֹלָם ! אָמְרָה לֵיהּ: בְּמָטוּתָא מִינָּךְ, שְׁבוֹק לִי רַוְחָא פּוּרְתָּא. שָׁבִיק לָהּ לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת. וְתוּ, יוֹמָא חַד פָּגְעָה בֵּיהּ בְּאַבֵּיי, אָמְרָה לֵיהּ: אִי לָאו דְּמַכְרִיזִי עֲלָךְ בִּרְקִיעָא: ״הִזָּהֲרוּ בְּנַחְמָנִי וּבְתוֹרָתוֹ״, (משוינא ליה לדמך תרי מעי) [הֲוָה סַכְּנְתִּיךְ] ! אָמַר לָהּ: אִי חֲשִׁיבְנָא בִּרְקִיעָא, גּוֹזְרִנִי עָלַיְיךְ, שֶׁלֹּא תַּעַבְרִי בִּישׁוּב לְעוֹלָם ! וְהָא קָא חָזֵינָא לְהוּ דְּאִיכָּא? הַהוּא גַּזְיָתָא נִינְהוּ דְּמִשְׁתַּמְּטֵי לְהוּ סוּסוּתַיְיהוּ וְאַתֵּי דַּבְרֵי לְהוּ. אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב אַסִי: אַל תָּדוּר בְּעִיר דְּרֵישָׁא אַסְיָא, וְאַל תָּדוּר בְּמָתָא דְּלָא צָנִיף בָּהּ סוּסְיָא, וְלָא נָבַח בָּהּ כַּלְבָּא, וְלָא תִּינָסֵב תַּרְתֵּי, וְאִי נָסֵבְתְּ תַּרְתֵּי, נְסֵיב תְּלָת. אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב כַּהֲנָא: הַפֵּךְ בִּנְבֵילְתָא וְלָא תְּהַפֵּיךְ בִּמְילֵי. פְּשׁוֹט נְבֵילְתָא בְּשׁוּקָא וְטוֹל אַגְרָא, וְלָא תֵּימָא: ״כַּהֲנָא רָבָא אֲנָא, גַּבְרָא רָבָא אֲנָא, וְזִילָא בִּי מִלְּתָא״. אִי סָלְקָא לְאִיגָּרָא, שֵׁירוּתָךְ (בכנפיך) [בַּהֲדָךְ]. מֵאָה קָרֵי בְּמָתָא בְּזוּזָא, תּוּתֵי כְּנָפַיְיךְ לִיהֲווּ. אָמַר לֵיהּ רַב (לרב) לְחִיָּא בְּרֵיהּ: לָא תִּשְׁתֵּי סַמָּא, וְלָא תִּשְׁוַר נִיגְרָא, וְלָא תַּעֲקֹר כַּפָּא, וְלָא תְּקַנֵּי בְּחִוְרָא, וְלָא תְּקַנֵּי בְּאַרְמָאֵי.

יג מט אַרְבָּעָה דְּבָרִים צִוָּה רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אֶת בָּנָיו: אַל תָּדוּר בִּשְׁכֶנְצִיב, מִשּׁוּם דְּאִינְשֵׁי לֵיצָנֵי נִינְהוּ, וּמַשְׁכֵּי לָךְ בְּלֵיצָנוּתָא. וְאַל תֵּשֵׁב עַל מִטַּת אַרְמִית, אֵיכָא דְּאָמְרֵי: דְּלָא תֵּיגְנֵי בְּלָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵיכָא דְּאָמְרֵי: דְּלָא תִּנְסַב גֵּיורְתָּא, וְאֵיכָא דְּאָמְרֵי: (מטה) אֲרַמִּית מַמָּשׁ, וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַב פָּפָּא וְכוּ׳. וְאַל תַּבְרִיחַ אֶת עַצְמְךָ מִן הַמֶּכֶס, דִּילְמָא מַשְׁכְּחֵי לָךְ וְשָׁקְלֵי כּוּלֵּי מָמוֹנָךְ. וְאַל תַּעֲמֹד בִּפְנֵי הַשּׁוֹר בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלֶה מִן הָאָגָם, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׂטָן מְרַקֵּד לוֹ בֵּין קַרְנָיו. אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשׁוֹר שָׁחוֹר וּבְיוֹמֵי נִיסָן, וְתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַרְחִיקִין מִשּׁוֹר תָּם חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּמִשּׁוֹר הַמּוּעָד כְּמִלְא עֵינָיו. תָּנֵי (רב הושעיא) מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: רֵישׁ תּוֹרָא בְּדִיקוּלָא, סַק לְאִיגָּרָא וְשָׁדֵי דַּרְגָּא מִתּוּתָךְ. אָמַר רַב: נַזָּהָא דְּתוֹרָא, ׳הֵן הֵן׳, נַזָּהָא דְּאַרְיָא, ׳זַא זַא׳, נַזָּהָא דְּגַמְלָא, ׳דָּא דָּא׳, נַזָּהָא דְּאַרְבָּא, ״הֵילְנִי הַיָּא, [הֵילָא וְהֵילּוּךְ הֵילָא״]. אָמַר אַבַּיֵי: עוֹר, וְדָג, וכו׳

יד נ תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה אֵין מִתְקַנְּאִין בָּהֶם, וְאֵלּוּ הֵן: עוֹבֵד כּוֹכָבִים קָטָן, וְנָחָשׁ קָטָן, וְתַלְמִיד קָטָן. מַאי טַעְמָא? דְּמַלְכוּתַיְיהוּ, בָּתַר אוּדְנַיְיהוּ קָיְימָא. אָמַר לֵיהּ רַב לְאַיְיבוּ בְּרֵיהּ: טָרְחִי בָּךְ בִּשְׁמַעְתָּא וְלָא אִסְתַּיְיעָא מִלְּתָא, תָּא אַגְמְרָךְ מִילֵּי דְעָלְמָא; (דזבינא זבינא) אַדְחָלָא אַכַּרְעִיךְ, זְבִינָךְ זַבִּין. כָּל מִילֵּי זַבִּין וּתְחָרֵט, בַּר מֵחַמְרָא, דְּתִזַּבִּין וְלָא תִּתְחָרֵט. שָׁדֵי בְּכִיסָךְ וּפְתַח שַׁקָּךְ. קַבָּא מֵאַרְעָא וְלָא כּוּרָא מֵאִיגְּרָא. תַּמְרֵי בַּחֲלוּוָךְ, לְבֵי סוּדְנָא רְהוֹט. עַד כַּמָּה? אָמַר רַב פָּפָּא: עַד תְּלָת סָאֵוי, דְּאָמַר רַב פָּפָּא: אִי לָאו דְּרַמָּאֵי שִׁכְרָא, לָא אִיעַתְּרִי. [אִיכָּא דְּאָמְרֵי, אָמַר רַב חִסְדָּא: אִי לָאו דְּרַמָּאֵי שִׁכְרָא, לָא אִיעַתְּרִי]. מַאי סוּדְנָא? אָמַר רַב חִסְדָּא: סוֹד נָאֶה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. אָמַר רַב פָּפָּא: כָּל אַגַּב, גְּבֵיהּ בַּעְיָא. כָּל אַשְׁרַאי, סָפֵק אָתָא סָפֵק לָא אָתָא. וּדְאַתֵּי נַמִּי, מָעוֹת רָעוֹת הֵן. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: כְּשֶׁאַתָּה יוֹצֵא לְמִלְחָמָה, אַל תֵּצֵא בָּרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא בָּאַחֲרוֹנָה צֵא, כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס בָּרִאשׁוֹנָה. וַעֲשֵׂה שַׁבָּתְךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וֶהֱוֵי מִשְׁתַּדֵּל עִם מִי שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: אַל תַּרְבֶּה בִּגְנוּת, מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. בִּתְּךָ בָּגְרָה, שַׁחְרֵר עַבְדְּךָ (ותנה) [וְתֵן] לָהּ. וֶהֱוֵי זָהִיר בְּאִשְׁתְּךָ מֵחֲתָנָהּ הָרִאשׁוֹן. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב חִסְדָּא: מִשּׁוּם זְנוּת. רַב כַּהֲנָא אָמַר: מִשּׁוּם מָמוֹן. וְאִיתָא לָהָא וְאִיתָא לְהָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה [מן] נוֹחֲלֵי הָעוֹלָם הַבָּא, אֵלּוּ הֵן: הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַמְגַדֵּל בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהַמַּבְדִּיל עַל הַיַּיִן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת. מַאי הִיא? דְּמִשַּׁיֵּר מִקִּדּוּשָׁא לְאַבְדָּלְתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְרִיז עֲלֵיהֶם בְּעַצְמוֹ בְּכָל יוֹם; עַל רַוָּק הַדָּר בִּכְרָךְ וְאֵינוֹ חוֹטֵא, וְעַל עָנִי הַמַּחֲזִיר אֲבֵדָה לִבְעָלֶיהָ, וְעַל עָשִׁיר הַמַּעֲשֵׂר פֵּרוֹתָיו בְּצִנְעָא. רַב סַפְרָא, רַוָּק הַדָּר בִּכְרָךְ הֲוָה, תָּנֵי תַּנָּא לְהָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא וְרַב

סַפְרָא, צָהֲבוּ פָּנָיו דְּרַב סַפְרָא. אָמַר לֵיהּ רָבָא: לָא כְּגוֹן (את) [מר], אֶלָּא כְּגוֹן רַב חֲנִינָא וְרַב אוֹשַׁעְיָא, דַּהֲווּ אוֹשְׁכְּפֵי בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, וְיָתְבוּ בְּשׁוּקָא דְּזוֹנוֹת, וְעַבְדֵי לְהוּ מְסָאנֵי לְזוֹנוֹת, וְעַיְלוּ וּמְסַיְמֵי לְהוּ בְּכַרְעַיְהוּ, וְלָא מַדְּלֶן עֵינַיְהוּ לְאִסְתַּכּוּלֵי בְּהוּ. (וכי ממיאן, הכי ממיאן:) [וּמוֹמְתַיְהוּ הָכִי:] בְּחַיֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן קַדִּישֵׁי דְּבַאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. שְׁלֹשָׁה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן; מִי שֶׁאֵינוֹ כּוֹעֵס. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מַעֲמִיד עַל מִדּוֹתָיו.

טו נא תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׂוֹנְאָן; הַמְדַבֵּר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב. וְהַיּוֹדֵעַ עֵדוּת לַחֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ מֵעִיד לוֹ, וְהָרוֹאֶה דְּבַר עֶרְוָה בַּחֲבֵרוֹ וּמֵעִיד בּוֹ יְחִידִי. כִּי הָא דְּטוֹבְיָה חָטָא, וְאָתָא זִיגּוּד לְחוּדֵיהּ וְאַסְהִיד בֵּיהּ קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא. נְגְדֵיהּ רַב פָּפָּא. אָמַר לֵיהּ: ״טוֹבְיָה חָטָא וְזִיגּוּד מִינְגַּד״?! אָמַר לֵיהּ: אִין! אַתְּ לְחוּדָךְ קָמַסְהַדְתְּ בֵּיהּ, שֵׁם רַע בְּעָלְמָא קָא מַפְקַתְּ עֲלֵיהּ, דִּכְתִיב: (דברים י״ט:ט״ו) ״לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב: מַתָּר לִשְׁנֹאתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ״ג:ה׳) ״כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ״. מַאי שׂוֹנֵא? אִילֵימָא: שׂוֹנֵא כּוּתִי, וְהָא תָּנֵיָא: שׂוֹנֵא שֶׁאָמְרוּ: שׂוֹנֵא יִשְׂרָאֵל וְלֹא שׂוֹנֵא כּוּתִי! אֶלָּא פְּשִׁיטָא שׂוֹנֵא יִשְׂרָאֵל, הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּקָא עָבֵיד אִסּוּרָא, שָׁרֵי לְמִסְנֵיהּ! אִי דְּלָא קָעָבֵיד וְלָא מִידֵּי, מִי שָׁרֵי לְמִסְנֵיהּ? וְהָכְתִיב: (ויקרא י״ט:י״ז) ״לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ״? אֶלָּא דְּאִיכָּא סַהֲדֵי דְּעָבֵיד אִסּוּרָא, כּוּתִי עָלְמָא נַמִּי מִיסְנוּ סָנוּ לֵיהּ! מַאי שְׁנָא הַאי? אֶלָּא כִּי הַאי גַּוְנָא, דְּחָזֵי בֵּיהּ אֵיהוּ דְּבַר עֶרְוָה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מְצֻוֶּה לִשְׂנֹאתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ח׳:י״ג) ״יִרְאַת ה׳ שְׂנֹאת רָע״. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַהוּ לְמֵימַר לֵיהּ לְרַבֵּיהּ עִלּוּיֵהּ וּלְמִסְנֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: אִי מְהֵימַן לֵיהּ לְרַבֵּיהּ כְּבֵי תְרֵי, נֵימָא לֵיהּ, וְאִי לָא, לָא נֵימָא לֵיהּ. כִּי הָא דְּטוֹבְיָה חָטָא וְכוּ׳, עַד נַגְדֵיהּ רַב פָּפָּא. אָמַר לֵיהּ: ״טוֹבְיָה חָטָא וְזִיגּוּד מִינְגַּד״?! תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה, חַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים, אֵלּוּ הֵם: הָרַחְמָנִין, וְהָרַתְחָנִין, וַאֲנִינֵי הַדַּעַת. אָמַר רַב יוֹסֵף: כּוּלְהוּ אִתְּנְהוּ בִּי. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, אֵלּוּ הֵם: הַגֵּרִים, וְהָעֲבָדִים, וְהָעוֹרְבִים. שְׁלֹשָׁה שׂוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה: הַכְּלָבִים, וְהַתַּרְנְגוֹלִים, וְהַחֲבָרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַזּוֹנוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל.

טז נב אַרְבָּעָה, אֵין הַדַּעַת סוֹבַלְתָּן, אֵלּוּ הֵן: דַּל גֵּאֶה, עָשִׁיר מְכַחֵשׁ, זָקֵן מְנָאָף, וּפַרְנָס הַמִּתְגָּאֶה עַל הַצִּבּוּר בְּחִנָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּמַחֲזִירָהּ. וְתַנָּא קַמָּא? זִמְנִין דִּכְתָבָתָהּ מְרֻבָּה, אִי נַמִּי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים הֵימֶנָּה, וְלָא מָצֵי מְגָרֵשׁ לָהּ. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צְוָה כְּנַעַן אֶת בָּנָיו: אֱהֶבוּ זֶה אֶת זֶה, אֱהֶבוּ אֶת הַגָּזֵל, אֱהֶבוּ אֶת הַזִּמָּה, וְשִׂנְאוּ אֶת אֲדוֹנֵיכֶם, וְאַל תִּדְבְּרוּ אֱמֶת. שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּסוּס: אוֹהֵב אֶת הַזְּנוּת, אוֹהֵב אֶת הַמִּלְחָמָה, וְרוּחוֹ גַּסָּה, וּמוֹאֵס אֶת הַשֵּׂנָה, וְאוֹכֵל הַרְבֵּה וּמוֹצִיא קְמָעָא, וּמְהַלֵּךְ עַל צִדֵּי דְּרָכִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְבַקֵּשׁ לַהֲרֹג בְּעָלָיו בַּמִּלְחָמָה.

יז נג (שמונה) [שִׁבְעָה], כְּמִנְדֵּין לַשָּׁמַיִם, אֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וְאֵין לוֹ בָּנִים (ממנה) וְאֵינוֹ מְגָרְשָׁהּ, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָם לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וּבִזְרוֹעוֹ, וְציצית בְּבִגְדּוֹ, וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ, וּמוֹנֵעַ מִנְעָלִים מֵרַגְלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵינוֹ מֵסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל מִצְוָה.

יח נד אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי (יצחק בר) שְׁמוּאֵל בַּר מַרְתָּא, אָמַר רַב מִשּׁוּם (יוסף) [רַבִּי יוֹסֵי] אִישׁ הוּצָל: מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִים בְּכַלְדָּיִים? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י״ח:י״ג) ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹהֶיךָ״. וּמִנַּיִן לְיוֹדֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁחַיָּב לִנְהֹג בּוֹ כָּבוֹד? שֶׁנֶּאֱמַר: (דניאל ו׳:ד׳) ״כָּל קֳבֵל דִּי רוּחַ יַתִּירָא בֵּהּ, וּמַלְכָּא עָשִׁית, לַהֲקָמוּתֵהּ עַל כָּל מַלְכוּתָא״. [וְהֵיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהוֹר אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ, עַד כַּמָּה? אָמַר רַב: עוֹנָה. תָּנָא: הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל, הוּא יוֹסֵף הַבַּבְלִי, הוּא אִיסִי בֶּן גּוּר אַרְיֵה, הוּא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הוּא אִיסִי בֶּן גַּמְלִיאֵל, הוּא אִיסִי בֶּן מַהֲלַלְאֵל, וּמַה שְׁמוֹ? אִיסִי בֶּן עֲקַבְיָה שְׁמוֹ. הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן טַבְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן חַקְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אַחָא דְּשַׁמַּעְתָּא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן פִּינְחָס דְּאַגַּדְתָּא. וְסָמְנִיךְ (שְׁמְעוּ נָא אַחַי וְרֵעַי.) וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִלְעַאי: אֶכֹל בָּצָל וְשֵׁב בַּצֵּל, וְלָא תֵּיכוֹל אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים וְיֵהֵא לִבְּךָ רוֹדֵף עָלֶיךָ. פְּחוֹת מִמֵּיכְלָךְ וּמִמִּשְׁתָּיְךָ, וְתוֹסִיף עַל דִּירָתְךָ. כִּי אָתָא עוּלָּא אָמַר: מְתִלִּין מַתְלָיָא בְּמַעֲרָבָא: דְּאָכִיל אַלְיָתָא, טָשֵׁי בְּעִילִיתָא. דְּאָכִיל קָקוּלֵי, אַקִּיקְלָא דְּמָתָא שָׁכִיב.

יט מַתְחִיל בְּגָנוּת וּמְסַיֵּם בְּשֶׁבַח. מַאי ׳בְּגָנוּת׳? רַב אָמַר: ״מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ״. (ורבא) וּשְׁמוּאֵל אָמַר: ״עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה״. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְדָרוּ עֲבָדֵיהּ: עַבְדָּא דְּמַפִּיק לֵיהּ מָארֵיהּ לְחֵרוּת, וְיָהֵיב לֵיהּ כַּסְפָּא וְדַהֲבָא, מַאי בָּעֵי לְמֵימַר לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: בָּעֵי לְאוֹדוּיֵי וּלְשַׁבּוּחֵי. אָמַר לֵיהּ: פְּטַרְתָּן לְמֵימַר: ״מַה נִּשְׁתַּנָּה״. פָּתַח וְאָמַר: ״עֲבָדִים הָיִינוּ״.

כ נה גְּמָרָא. אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ׳הַלְלוּיָהּ׳, וְ׳כַסְיָהּ׳, וְ׳יְדִידְיָהּ׳ שֵׁם אַחַת הֵן. (פירוש: ״כי יד על כס יה״, כמו ׳כסא׳) (ורבא) [וְרַב אָמַר: ׳כַּסְיָהּ׳, וּ׳מְרֻחַבְיָהּ׳, אַחַת הֵן. וְרַבָּה אָמַר: ׳מְרֻחַבְיָהּ׳ בִּלְבָד. אִיבָּעְיָא לְהוּ: ׳מְרֻחַבְיָהּ׳ לְרַב חִסְדָּא, מַאי? תֵּיקוּ. אִיבָּעְיָא לְהוּ: ׳יְדִידְיָהּ׳ לְרַב, מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: ׳יְדִידְיָהּ׳ נֶחֱלָק לִשְׁנַיִם, לְפִיכָךְ ׳יְדִיד׳, חֹל, וְ׳יָהּ׳, קֹדֶשׁ. אִיבָּעְיָא לְהוּ: ׳הַלְלוּיָהּ׳ לְרַב, מַאי? תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב: חֲזִינָא לְהוּ לִתְהִלֵּי (דרב) [דְּרַבִּי] חֲבִיבִי, דִּכְתִיב בְּהוּ: ׳הַלְלוּ׳ בְּחַד גִּיסָא, וְ׳יָהּ׳ בְּחַד גִּיסָא, וּפְלִיגָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי ׳הַלְלוּיָהּ׳? הַלְלוּהוּ בְּהַלְלוּיוֹת הָרִבּוּי, וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת [שֶׁל שֶׁבַח] נֶאֱמַר סֵפֶר תְּהִלִּים, בְּ׳נִצּוּחַ׳, בְּ׳נְגִינוֹת׳, בְּ׳מַשְׂכִּיל׳, בְּ׳מִזְמוֹר׳, בְּ׳שִׁיר׳,

בְּ׳אַשְׁרֵי׳, בְּ׳תְּהִלָּה׳, בְּ׳הוֹדָאָה׳ וּ׳בְּהַלְלוּיָהּ׳, וְגָדוֹל שֵׁבְּכֻלָּם, ׳הַלְלוּיָהּ׳, שֶׁכּוֹלֵל שֵׁם וְשֶׁבַח בְּבַת אַחַת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁיר שֶׁבַּתּוֹרָה, מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ (ישראל) מִן הַיָּם. וְהַלֵּל זֶה, מִי אָמְרוֹ? נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם תִּקְּנוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִין אוֹתוֹ עַל גְּאֻלָּתָם, וְעַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עֲלֵיהֶם, וְלִכְשֶׁנִּגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאֻלָּתָם.

כא (תָּנוּ רַבָּנָן) [תַּנְיָא], רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר: כָּל שִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּסֵפֶר תְּהִלִּים, [כֻּלָּן], דָּוִד אָמָרָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״ב:כ׳) ״כָּלוּ תְפִלּוֹת דָּוִד בֶּן יִשָׁי״. אַל תִּקְרֵי: ׳כָּלוּ׳, אֶלָּא ׳כָּל אֵלּוּ׳. וְהַלֵּל זֶה, מִי אָמְרוֹ? רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֶלְעָזָר בְּנֵי אוֹמֵר: מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּהוּ בְּשָׁעָה (שעמדו ישראל על) [שֶׁעָלוּ מִן] הַיָּם, וְחָלוּקִין עָלָיו חֲבֵרָיו לוֹמַר, שֶׁדָּוִד אָמָרוֹ, וְנִרְאִין דְּבָרָיו מִדִּבְרֵיהֶם. אֶפְשָׁר שֶׁחָטוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פִּסְחֵיהֶן, וְנָטְלוּ אֶת לוּלְבֵיהֶן, (עד שבא דוד) וְלֹא אָמְרוּ שִׁירָה? (ויש אומרים) [דָּבָר אַחֵר:] חֲרֵי פִּסְלוֹ שֶׁל מִיכָה עוֹמֵד בִּבְכִי, וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים (עליו) אֶת הַהַלֵּל?

כב נו תָּנוּ רַבָּנָן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל שִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד בְּסֵפֶר תְּהִלִּים, כְּנֶגֶד עַצְמוֹ אָמָרָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּנֶגֶד צִבּוּר אָמָרָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ מֵהֶם כְּנֶגֶד עַצְמוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶם כְּנֶגֶד צִבּוּר. הָאָמוּר בִּלְשׁוֹן יָחִיד, כְּנֶגֶד עַצְמוֹ, וְהָאֲמוּרוֹת בִּלְשׁוֹן רַבִּים, כְּנֶגֶד צִבּוּר. ׳נְצִוּחַ׳ וְ׳נְגִינוֹת׳, לֶעָתִיד לָבוֹא. ׳מַשְׂכִּיל׳, עַל יְדֵי תַּרְגְּמָן. ״לְדָוִד מִזְמוֹר״, מְלַמֵּד שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה, וְאַחַר כָּךְ אָמַר שִׁירָה. ״מִזְמוֹר לְדָוִד״, מְלַמֵּד שֶׁאָמַר שִׁירָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה, לֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דָּבָר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב ג׳:ט״ו) ״וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן, וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן, וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: וְכֵן לְדָבָר הֲלָכָה. אָמַר (רבא) [רַב נַחְמָן]: וְכֵן לַחֲלוֹם טוֹב. אִינִי, וְהָא אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הַיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ, וְאֵין שִׂפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מוֹר, תְּכֻוֵּינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שיר השירים ה׳:י״ג) ״שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר״, אַל תִּקְרֵי: ׳שׁוֹשַׁנִּים׳, אֶלָּא: ׳שְׁשׁוֹנִים׳, וְאַל תִּקְרֵי: ״מוֹר עוֹבֵר״, אֶלָּא: ״מַר (עובר) [עָבַר״]. לָא קַשְׁיָא, הָא בְּרַבָּה, הָא בְּתַלְמִידָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּרַבָּה, וְלָא קַשְׁיָא, הָא, מִקַּמֵּי דְּנִפְתַּח, הָא, בָּתַר דְּנִפְתַּח. כִּי הָא דְּרַבָּה, כִּי הֲוָה בָּעֵי לְמִפְתַּח בִּשְׁמַעְתָּא, אָמַר בְּרִישָׁא מִילֵּי דִּבְדִיחוּתָא, וְקָא בָּדְחֵי רַבָּנָן, וְהָדַר יָתְבֵי בְּאֵימְתָא, וּפָתַח בִּשְׁמַעְתָּא.

כג נז תָּנוּ רַבָּנָן: הַלֵּל זֶה, מִי אָמְרוֹ? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עַל הַיָּם, הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ ה׳״ וְגוֹ׳. מְשִׁיבָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמְרָה [לָהֶם]: (ישעיהו מ״ח:י׳-י״א) ״לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה, כִּי אֵיךְ יֵחָל״ וְגוֹ׳. רַבִּי (יהושע) [יְהוּדָה] אוֹמֵר: יְהוֹשֻׁעַ וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עֲלֵיהֶם מַלְכֵי כְּנַעַן, הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ״, וּמְשִׁיבָה וְכוּ׳. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: דְּבוֹרָה וּבָרָק אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עֲלֵיהֶם סִיסְרָא (ויבין) הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ ה׳ לֹא לָנוּ״, מְשִׁיבָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמְרָה לָהֶם: ״לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה, כִּי אֵיךְ יֵחָל״ וְגוֹ׳. רַבִּי (אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה) [עֲקִיבָא] אוֹמֵר: חֲנַנְיָה וּמִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם נְבוּכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע, הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ״, וּמְשִׁיבָה וְכוּ׳. רַבִּי (עקיבא) [אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה] אוֹמֵר: חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם סַנְחֵרִיב הָרָשָׁע, הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ״ וּמְשִׁיבָה וְכוּ׳. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר אָמְרוּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם הָמָן הָרָשָׁע, הֵם אָמְרוּ: ״לֹא לָנוּ״, וּמְשִׁיבָה וְכוּ׳. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם תִּקְּנוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עֲלֵיהֶם, וְלִכְשֶׁנִּגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל הַגְּאֻלָּה. [אָמַר רַב חִסְדָּא: ׳הַלְלוּיָהּ׳, סוֹף פֶּרְקָא. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: ׳הַלְלוּיָהּ׳, רֵישׁ פֶּרְקָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: חֲזִינָא לְהוּ לְתַלְּיֵי דְּבֵי רַב רַב, דְּכָתְבִי בְּהוּ ׳הַלְלוּיָהּ׳ בְּאֶמְצַע פֶּרְקָא, אַלְמָא מְסַפְּקָא לֵיהּ. אָמַר רַב חָנִין בַּר רָבָא: הַכֹּל מוֹדִים, (תהילים קמ״ה:כ״א) בִּ״תְהִלַּת ה׳ יְדַבֶּר פִּי, וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד״, (הללויה) ׳הַלְלוּיָהּ׳ דְּסַתְרֵיהּ, רֵישׁ פֶּרְקָא. (שם קיב) ״רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעָס, שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס, תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד״, ׳הַלְלוּיָהּ׳ דְּסַתְרֵיהּ, רֵישׁ פֶּרְקָא. (שם קלה) וְ״שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית ה׳״, ׳הַלְלוּיָהּ׳ דְּסַתְרֵיהּ, רֵישׁ פֶּרְקָא. קְרָאֵי מוֹסִיפִין אַף אֶת אֵלּוּ: (תהילים ק״י:ז׳) ״מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ״, ׳הַלְלוּיָהּ׳ דְּסַתְרֵיהּ, רֵישׁ פֶּרְקָא. (שם קיא) ״רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳, שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עוֹשֵׂיהֶם״, ׳הַלְלוּיָהּ׳ דְּסַתְרֵיהּ, רֵישׁ פֶּרְקָא. נִימָא כְּתַנָּאֵי]: עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד (שם קיג) ״אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה״, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד (שם קיד) ״חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם״.

כד נח (שמואל ב ז׳:ט׳) ״וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ״, תָּנֵי רַב יוֹסֵף: זֶה שֶׁאוֹמְרִים: ״מָגֵן דָּוִד״. (בראשית י״ב:ב׳) ״וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל״, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: זֶה שֶׁאוֹמְרִים: ״אֱלֹהֵי אַבְרָהָם״. (שם) ״וַאֲבָרְכֶךָּ״, זֶה שֶׁאוֹמְרִים: ״אֱלֹהֵי יִצְחָק״. (שם) ״וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ״, זֶה שֶׁאוֹמְרִים: ״אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״. יָכוֹל יְהוּ חוֹתְמִין בְּכֻלָּם? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וְהְיֵה בְּרָכָה״, בְּךָ חוֹתְמִין וְלֹא בְּכֻלָּם! תָּנוּ רַבָּנָן: רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל, וְאוֹמֵר עָלָיו ״הַלֵּל הַגָּדוֹל״, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: (תהילים כ״ג:א׳) ״ה׳ רֹעִי לֹא אֶחְסָר״. מֵהֵיכָן ״הַלֵּל הַגָּדוֹל״? אָמַר רַב יְהוּדָה: (שם קלו) מ״הוֹדוּ״ עַד (שם קלז) ״עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל״. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: (שם קלד) מ״שִׁיר הַמַּעֲלוֹת״ עַד ״עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל״. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: (תהילים קל״ה:ד׳) מ״כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ״, וְעַד ״עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל״. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ״הַלֵּל הַגָּדוֹל״? [אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן]: מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמְחַלֵּק מְזוֹנוֹת לְכָל

בְּרִיָּה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲנֵי עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה ״כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ״, כְּנֶגֶד מִי? כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דּוֹרוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה, וְזָן אוֹתָם בְּחַסְדּוֹ.

כה וְאָמַר (רבי יהושע בן לוי) [רַב חִסְדָּא]: מַאי דִּכְתִיב: (שם קלו) ״הוֹדוּ לַה׳ כִּי טוֹב״? הוֹדוּ (למי) [לַה׳] שֶׁגּוֹבָה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ; עָשִׁיר בְּשׁוֹרוֹ, עָנִי בְּשִׂיו, יָתוֹם בְּבִיצָּתוֹ, אַלְמָנָה בְּתַרְנְגוֹלְתָּהּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּיוֹלְדָה, דְּאִלּוּ בְּיוֹלְדָה כְּתִיב (בראשית ג׳:ט״ז) ״בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים״, וְאִלּוּ בִּמְזוֹנוֹת כְּתִיב: (שם) ״בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קל״ו:י״ג) ״נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר״, וְסָמִיךְ לֵיהּ: ״לְגֹזֵר יַם סוּף לְגֻזָרִים״. וְאָמַר רַבִּי (אלעזר) [יוֹחָנָן]: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִן הַגְּאֻלָּה, דְּאִלּוּ בַּגְּאֻלָּה כְּתִיב: (בראשית מ״ח:ט״ז) ״הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע״, מַלְאָךְ בְּעַלְמָא, וְאִלּוּ בִּמְזוֹנוֹת כְּתִיב: (שם) ״הָאֱלֹהִים הָרֹעֶה אוֹתִי״. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן: (שם ג) ״וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ״, זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי וַחֲמוֹר נֹאכַל בְּאֵבוּס אֶחָד? ! כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ: (שם) ״בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם״, מִיָּד נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אַשְׁרֵינוּ, (אם) [שֶׁלֹּא] עָמַדְנוּ בָּרִאשׁוֹנָה. אָמַר אַבַּיֵי: אַפּוּתְיָא לָא פַּלְטִינָן מִינָּהּ, דְּקָא אַכְלִינָן עִשְׂבָּא דְּחַקְלָא. אָמַר רַב שֵׁזְבִי מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״א:י״ד) ״מְהַר צֹעֶה לְהִפָּתַח וְגוֹ׳ וְלֹא יֶחְסַר לַחְמוֹ״. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״וְאָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ, רֹגַע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו״. (תהילים קל״ו:י״ג) (״נותן לחם לכל בשר״ וסמיך ליה: ״לגוזר ים סוף לגזרים״.) וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר [בֶּן עֲזַרְיָה]: קָשִׁין (מזונותיו) [נְקָבָיו] שֶׁל אָדָם כְּיוֹם הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מְהַר צֹעֶה לְהִפָּתַח וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת״.

כו וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר [בֶּן עֲזַרְיָה]: קָשִׁין נְקָבָיו שֶׁל אָדָם כְּיוֹם הַמִּיתָה [וְכִקְרִיעַת יַם סוּף], שֶׁנֶּאֱמַר: ״מְהַר צֹעֶה לְהִפָּתַח וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת״. [וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״רֹגַע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו״]. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ד:י״ח) ״אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר״. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן־הָרָע, וְכָל הַמְקַבֵּל לָשׁוֹן־הָרָע, וְכָל הַמְּעִיד עֵדוּת־שֶׁקֶר לַחֲבֵרוֹ, רָאוּי לְהַשְׁלִיכוֹ לַכְּלָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כב) ״לַכֶּלֶב תַּשְׁלִיכוּן אוֹתוֹ״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: (שם כג) ״לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא״, קְרִי בֵּיהּ: ״לֹא תְשָׂא״, וּקְרִי בֵּיהּ: ״לֹא תַשִּׁיא״.

כז נט וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא ״הַלֵּל הַגָּדוֹל״, אַנָּן, מַאי טַעְמָא אַמְרִינָן הַאי? (אמר רבי יוחנן:) מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, אִלּוּ הֵן: יְצִיאַת מִצְרַיִם, וּקְרִיעַת יַם־סוּף, וּמַתַּן תּוֹרָה, וּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְחֻרְבָּנוֹ שֶׁל מִשְׁיחַ. ״יְצִיאַת מִצְרַיִם״ דִּכְתִיב: (תהילים קי״ד:א׳) ״בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם״. ״קְרִיעַת יַם־סוּף״ דִּכְתִיב: (שם) ״הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס״. ״מַתַּן תּוֹרָה״ דִּכְתִיב: (שם) ״הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים״. (גבעות ככבני צאן) ״תְּחִיַּת הַמֵּתִים״ דִּכְתִיב: (שם קטז) ״אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה׳ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים״. ״חֻרְבָּנוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ״ דִּכְתִיב: (שם קטו) ״לֹא לָנוּ ה׳ לֹא לָנוּ״ וגו׳. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: [״לֹא לָנוּ ה׳ לֹא לָנוּ״], זוֹ שִׁעְבּוּד גָּלֻיּוֹת, אִיכָּא דְּאָמְרִי: (תני) [אָמַר] רַבִּי יוֹחָנָן: ״לֹא לָנוּ ה׳ לֹא לָנוּ״, זֶה מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִלּוּט נַפְשָׁם שֶׁל צַדִּיקִים מִגֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם קטז) ״אָנָּא ה׳ מַלְּטָה נַפְשִׁי״. חִזְקִיָּה אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְרִידָתָן שֶׁל צַדִּיקִים בְּכִבְשַׁן הָאֵשׁ, וַעֲלִיָּתָן מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ. ״יְרִידָתָן״, [דִּכְתִיב]: ״לֹא לָנוּ ה׳ לֹא לָנוּ״. אָמַר חֲנַנְיָה. ״כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד״ אָמַר מִישָׁאֵל. ״עַל חַסְדְּךָ וְעַל אֲמִתֶּךָ״ אָמַר עֲזַרְיָה. (תהילים קט״ו:ב׳) ״לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם״ אָמְרוּ כֻּלָּם. בַּעֲלִיָּתָן, (שם קיז) ״הַלְלוּ אֶת ה׳ כָּל גּוֹיִם״ אָמַר חֲנַנְיָה. ״שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים״ אָמַר מִישָׁאֵל. ״כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ״ אָמַר עֲזַרְיָה.

כח ״וֶאֱמֶת ה׳ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ״ אָמְרוּ כֻּלָּם. (ורבי יוחנן אמר:) [וְיֵשׁ אוֹמְרִים]: ״וֶאֱמֶת ה׳ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ״ גַּבְרִיאֵל אָמָרוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִפִּיל נִמְרוֹד הָרָשָׁע אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּכִבְשַׁן הָאֵשׁ, אָמַר גַּבְרִיאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵרֵד וַאֲצַנֵּן וְאַצִּיל אֶת הַצַּדִּיק מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי יָחִיד בְּעוֹלָמִי, וְהוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ, נָאֶה לַיָּחִיד לְהַצִּיל אֶת הַיָּחִיד. וּלְפִי שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, אָמַר לוֹ: תִּזְכֶּה וְתַצִּיל שְׁלֹשָׁה מִבְּנֵי בָּנָיו. כְּדָרָשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן (הצידוני) [הַשְּׁלוֹנִי]: בְּשָׁעָה שֶׁהִפִּיל נְבוּכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע אֶת חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, אָמַר יוֹרְקָמִי, שַׂר הַבָּרָד, לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵרֵד וַאֲצַנֵּן אֶת הַכִּבְשָׁן, וְאַצִּיל אֶת הַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ [מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ]. אָמַר לוֹ גַּבְרִיאֵל: אֵין גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָךְ, שֶׁאַתָּה שַׂר שֶׁל בָּרָד, וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַמַּיִם מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ, אֶלָּא אֲנִי, שַׂר שֶׁל אֵשׁ, אֵלֵךְ וַאֲקָרֵר מִבִּפְנִים וְאַקְדִּיחַ מִבַּחוּץ, וְאֶעֱשֶׂה נֵס בְּתוֹךְ נֵס. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רֵד! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתַח גַּבְרִיאֵל וְאָמַר: ״וֶאֱמֶת ה׳ לְעוֹלָם, הַלְלוּיָהּ״. (ויש אומרים:) [רַבִּי נָתָן אוֹמֵר]: ״וֶאֱמֶת ה׳ לְעוֹלָם״, דָּגִים שֶׁבַּיָּם אָמְרוּהוּ. כְּדָרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, מִקְּטַנֵּי אֲמָנָה הָיוּ, וְכִדְדָרַשׁ רַבָּה בַּר מָרִי: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ק״ו:ז׳-ח׳) ״וַיָּמֵרוּ עַל יָם בְּיַם סוּף, וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ״, מְלַמֵּד, שֶׁהִמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְאָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁאָנוּ עוֹלִים מִצַּד אֶחָד, כָּךְ מִצְרִיִּים עוֹלִים מִצַּד אַחֵר. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשַׂר שֶׁל יָם: פְּלֹט אוֹתָם לַיַּבָּשָׁה! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁתּוֹבֵעַ אֶת רַבּוֹ לַדִּין? אָמַר לוֹ: נַחַל קִישׁוֹן יְהֵא עָרֵב.

מִיָּד, פְּלָטָם וְהִשְׁלִיכָם לַיַּבָּשָׁה, וּבָאוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אוֹתָם, וְהֵינוּ דִּכְתִיב: (שמות י״ד:ל׳) ״וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם״. וּמַאי ״אֶחָד וּמֶחֱצָה שֶׁבָּהֶם״? דְּאִלּוּ בְּפַרְעֹה כְּתִיב: (שם) ״שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר״, וְאִלּוּ בְּסִיסְרָא כְּתִיב: (שופטים ד׳:י״ג) ״תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל״, וְכִי אֶתָּא סִיסְרָא, אֶתָּא עֲלַיְיהוּ בְּדִקְרֵי דְּפַרְזְלָא, הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם כּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם, דִּכְתִיב: (שם ה) ״מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם״ וְגוֹ׳, כֵּינָן דִּנְחִיתוּ כּוֹכָבִים עֲלַיְיהוּ, (אקדימו) [אַקְדִּירוּ] הַנָּךְ דִּקְרֵי דְּפַרְזְלָא, נְחִיתוּ לְאַקּוּרֵי נַפְשַׁיְיהוּ בְּנַחַל קִישׁוֹן. אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנַחַל קִישׁוֹן: לֵךְ וְהַשְׁלֵם עֵרְבוֹנְךָ לַיָּם. מִיָּד גָּרָפָם נַחַל קִישׁוֹן וְהִשְׁלִיכָם לַיָּם, (הגדול). שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם, נַחַל קְדוּמִים״. מַאי ״נַחַל קְדוּמִים״? נַחַל שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב מִקֶּדֶם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתְחוּ דָּגִים [שֶׁל יָם] וְאָמְרוּ: ״וֵאלֶּמֶת ה׳ לְעוֹלָם, הַלְלוּיָהּ״. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים קי״ג:ט׳) ״מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת״? אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שַׂמּוּנִי בָּנַיִךְ כְּחַלְדָּה זוֹ שֶׁדָּרָה בְּעִקָּרֵי בָּתִּים.

כט ס דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים קט״ז:א׳) ״אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע״, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵימָתַי אֲנִי אֲהוּבָה לְפָנֶיךָ? בִּזְמַן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל תַּחֲנוּנָי. (שם) ״הִלִּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ״, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁדַּלָּה אֲנִי מִן הַמִּצְוֹות, [לְךָ אֲנִי], וְלִי נָאֶה לְהוֹשִׁיעַ. אָמַר רַב כַּהֲנָא: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, שָׁלַח לוֹ רַבִּי: אֱמֹר לָנוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ מִשּׁוּם אָבִיךָ. שָׁלַח לוֹ: כָּךְ אָמַר אַבָּא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים קי״ז:א׳) ״הַלְלוּ אֶת ה׳ כָּל גּוֹיִם״, אֻמּוֹת הָעוֹלָם מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? (אלא) הָכִי קָאָמַר: ״הַלְלוּ אֶת ה׳ כָּל גּוֹיִם״, אַגְּבוּרוֹת וְנִפְלָאוֹת דְּקָא עָבִיד לְהוּ, כָּל־שֶׁכֵּן אָנָן! ״כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ״. וְעוֹד שָׁלַח לוֹ: עֲתִידָה מִצְרַיִם שֶׁתָּבִיא דּוֹרוֹן לַמָּשִׁיחַ, (כסבורה) [כְּסָבוּר] שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל הֵימֶנָּה, אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַמָּשִׁיחַ: קַבֵּל מֵהֶם! אַכְסַנְיָא עֲשׂוּ לְבָנַי בְּמִצְרַיִם. מִיָּד: (שם סח) ״יֵאֲתָיוּ חַשְׁמַנִּים מִנִּי מִצְרָיִם״. נָשְׂאָה כּוּשׁ קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָהּ: וּמָה הַלָּלוּ שֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶן, כָּךְ, אָנוּ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: קַבֵּל מֵהֶם! מִיָּד (שם) ״כּוּשׁ תָּרִיץ יָדָיו לֵאלֹהִים״. נָשְׂאָה מַלְכוּת אֱדוֹם קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָהּ, אָמְרָה: וּמָה הַלָּלוּ שֶׁאֵינָן אֲחֵיהֶם, כָּךְ, אָנוּ שֶׁאֲחֵיהֶם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: (שם) ״גְּעַר חַיַּת קָנֶה״, גְּעֹר חַיָּה וּקְנֵה לְךָ עֵדָה. דָּבָר אַחֵר: ״גְּעַר חַיַּת קָנֶה״ שֶׁדָּרָה בֵּין הַקָּנִים, דִּכְתִיב: (שם פ) ״יְכַרְסְמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׂדַי יִרְעֶנָּה״. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר לוֹ: גְּעֹר בְּחַיָּה, שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיהָ נִכְתָּבִין בְּקוּלְמוֹס אֶחָד. (שם סח) ״עֲדַת אַבִּירִים בְּעֶגְלֵי עַמִּים״; שֶׁשָּׂחֲטוּ אַבִּירִים, כַּעֲגָלִים שֶׁאֵין לָהֶם בְּעָלִים. (שם) ״מִתְרַפֵּס בְּרַצֵּי כָסֶף״, שֶׁפּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם לְקַבֵּל מָמוֹן, וְאֵינָן עוֹשִׂין רְצוֹן בְּעָלִים. (שם) ״בְּזֹר עַמִּים קְרָבוֹת יֶחְפָּצוּ״, מִי גָּרַם לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְפַּזְּרוּ בֵּין אֻמּוֹת הָעוֹלָם? קְרָבוֹת שֶׁהָיוּ חֲפֵצִין בָּהֶם. (אמר ליה ועוד חדא) [וְעוֹד שָׁלַח לוֹ]: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה שְׁוָקִים יֵשׁ בִּכְרַךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ בִּירָנִיּוֹת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת, וְכָל מַעֲלָה וּמַעֲלָה יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לָזוּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, וַאֲמָרֵי לֵיהּ רַבִּי (שמעון) [יִשְׁמָעֵאל] בְּרַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי: הֵנִי לְמַאן? אָמַר לֵיהּ: לָךְ וּלְחַבְרֵךְ וּלְחַבְרֵי חַבְרָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ג:י״ח) ״וְהָיָה סַחְרָהּ וְאֶתְנַנָּהּ קֹדֶשׁ לַה׳, לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יֵחָסֵן, כִּי לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי ה׳ יִהְיֶה״ וְגוֹ׳. [מַאי ״לֹא יֵאָצֵר״?] תָּנֵי רַב יוֹסֵף: ״לֹא יֵאָצֵר״ זֶה בֵּית אוֹצְרוֹתָיו. ״וְלֹא יֵחָסֵן״ זֶה בֵּית גְּנָזָיו. ״כִּי לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי ה׳ יִהְיֶה סַחְרָהּ, לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכֻסֶּה עָתִיק״. מַאי ״לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי ה׳״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה הַמַּכִּיר מְקוֹם חֲבֵרוֹ בִּישִׁיבָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה הַמְקַבֵּל פְּנֵי חֲבֵרוֹ בִּישִׁיבָה. מַאי ״וְלִמְכֻסֶּה עָתִיק״? זֶה הַמְכֻסֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין מִמֶּנּוּ. וּמַאי נִינְהוּ? סִתְרֵי תּוֹרָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי: זֶה הַמְגַלֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין מִמֶּנּוּ. וּמַאי נִינְהוּ? טַעֲמֵי תּוֹרָה.

ל סא אָמַר רַב כַּהֲנָא מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ד׳:א׳) ״לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד״, זַמְּרוּ לְמִי שֶׁנּוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׁמֵחַ. בּוֹא וּרְאֵה, שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם; נוֹצְחִין אוֹתוֹ וְעָצֵב, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם קו) ״וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם, לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ״ וְגוֹ׳. וְאָמַר רַב כַּהֲנָא מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבָּנָן אַמְרֵי מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: מַאי דִּכְתִיב: (יחזקאל א׳:ח׳) ״וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם״, ״יָדוֹ״ כְּתִיב, זֶה יָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהִיא פְּרוּשָׂה תַּחַת כַּנְפֵי הַחַיּוֹת, כְּדֵי לְקַבֵּל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה מִפְּנֵי מִדַּת הַדִּין.

לא סב אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבָּעוֹלָם, יוֹסֵף לְקָטוֹ וֶהֱבִיאוֹ לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית מ״ז:י״ד) ״וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם״. אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן וּבִשְׁאָר אַרְצוֹת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם מא) ״וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה״. וּכְשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הֶעֱלוּהוּ עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות י״ב:ל״ו) ״וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם״. אָמַר (רבי שמעון בן לקיש) [רַב אַסִי:] עֲשָׂאוּהָ כְּמְצוּלָה זוֹ, שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים. (רב אסי) [וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ] אָמַר: כְּמְצוּדָה, שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן.

לב וְהָיָה מַנָּח עַד רְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה. בָּא שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַיִם וּנְטָלוֹ מֵרְחַבְעָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א י״ד:כ״ה) ״וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלָיִם. וַיִּקַּח אֶת אֹצְרוֹת בֵּית ה׳ וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְאֵת הַכֹּל לָקָח, וַיִּקַּח אֶת כָּל מָגִנֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה

שְׁלֹמֹה״. בָּא זֶרַח מֶלֶךְ כּוּשׁ וּנְטָלוֹ מִשִּׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם. בָּא אָסָא וּנְטָלוֹ מִזֶּרַח מֶלֶךְ כּוּשׁ, וְשִׁגְּרוֹ לְהַדְרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן. בָּאוּ בְּנֵי עַמּוֹן וּנְטָלוּהוּ מֵהַדְרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן. בָּא יְהוֹשָׁפָט וּנְטָלוֹ מִבְּנֵי עַמּוֹן, וְהָיָה מַנָּח עַד אָחָז. בָּא סַנְחֵרִיב וּנְטָלוֹ מֵאָחָז. בָּא חִזְקִיָּהוּ וּנְטָלוֹ מִסַּנְחֵרִיב. וְהָיָה מַנָּח עַד צִדְקִיָּהוּ. בָּאוּ כַּשְׂדִּיִּים וּנְטָלוּהוּ מִצִּדְקִיָּהוּ. וּבָאוּ פָּרְסִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִכַּשְׂדִּיִּים. בָּאוּ יְוָנִים וּנְטָלוּהוּ מִפָּרְסִיִּים, בָּאוּ רוֹמִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִיְוָנִים, וַעֲדַיִן מַנָּח בְּרוֹמִי.

לג סג אָמַר רַבִּי (אחאי) [חָמָא] בַּר חֲנִינָא: שָׁלֹשׁ מַטְמוֹנִיּוֹת הִטְמִין יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם; אַחַת נִתְגַּלָּה לְקֹרַח. וְאַחַת לְאַנְטוֹנִינוּס בֶּן אַסְוֵירוּס. וְאַחַת גְּנוּזָה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא. (קהלת ה׳:י״ב) ״עֹשֶׁר שָׁמוּר לְבְעָלָיו לְרָעָתוֹ״, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: זֶה עָשְׁרוֹ שֶׁל קֹרַח. (שנאמר): (דברים י״א:ו׳) ״וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. אָמַר רַבִּי לֵוִי: מַשָּׂאוֹי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּרָדוֹת לְבָנוֹת הָיוּ מַפְתְּחוֹת בֵּית גְּנָזָיו שֶׁל קֹרַח, וְכוּלְּהוּ, אַקְלִידֵי וְקוּלְפֵי, דְּגִלְדֵּי.

לד סד אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: (סימן דיא״ש אדי״ש כשד״ך כולן מאודך ולמטה) (תהילים קי״ח:כ״א-כ״ב) ״אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה״ אָמַר דָּוִד. ״אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה״ אָמַר יְשַׁי. ״מֵאֵת ה׳ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵנוּ״ אָמְרוּ אֶחָיו. ״זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה׳ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ״ אָמַר שְׁמוּאֵל. ״אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָּא״ אָמְרוּ אֶחָיו. ״אָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָּא״ אָמַר דָּוִד. ״בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה׳״ אָמַר יְשַׁי. ״בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית ה׳״ אָמַר שְׁמוּאֵל. ״אֵל ה׳ וַיָּאֶר לָנוּ״ אָמְרוּ כֻּלָּם. ״אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ״ אָמַר שְׁמוּאֵל. ״אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ״ (אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ) אָמַר דָּוִד, וְאָמְרוּ כֻּלָּם: (״הוֹדוּ לַה׳ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ״.) [״אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ״].

לה סה דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְזִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי: מַאי דִּכְתִיב: (בראשית כ״א:ח׳) ״וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל״ (וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל, בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק״, מַאי ״בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק?) עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה לַצַּדִּיקִים בְּיוֹם שֶׁיִּגָּמֵל חֶסֶד עִם זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. לְאַחַר שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, נוֹתְנִין לוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְאַבְרָהָם לְבָרְכוֹ, אוֹמְרִים לוֹ: בָּרֵךְ, אוֹמֵר לָהֶם: אֵנִי לֹא אֲבָרֵךְ, לְפִי שֶׁכְּבָר יָצָא מִמֶּנִּי יִשְׁמָעֵאל. נוֹתְנִין לוֹ לְיִצְחָק, אוֹמֵר לָהֶם: אֵינִי רָאוּי לְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁכְּבָר יָצָא מִמֶּנִּי עֵשָׂו. נוֹתְנִין לוֹ לְיַעֲקֹב, אוֹמֵר לָהֶם: אֲנִי לֹא אֲבָרֵךְ, לְפִי שֶׁכְּבָר נָשְׂאתִי שְׁתֵּי אֲחָיוֹת בְּחַיֵּיהֶן, שֶׁעֲתִידָה תּוֹרָה לְאָסְרָן עָלַי. אוֹמְרִין לוֹ לְמֹשֶׁה: טֹל אַתָּה וּבָרֵךְ, אוֹמֵר לָהֶם: אֲנִי לֹא אֲבָרֵךְ, לְפִי שֶׁלֹּא זָכִיתִי לִבָּנִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא בְּחַיַּי וְלֹא בְּמוֹתִי. אוֹמְרִין לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: טֹל אַתָּה וּבָרֵךְ, אוֹמֵר [לָהֶן]: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא זָכִיתִי לִבָּן, דִּכְתִיב: (דברי הימים א ז׳:כ״ז) ״נוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ״. אוֹמְרִים לוֹ לְדָוִד, טֹל אַתָּה וּבָרֵךְ, אוֹמֵר לָהֶם: אֲנִי אֲבָרֵךְ וְלִי נָאֶה לְבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קט״ז:י״ג) ״כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה׳ אֶקְרָא״.

לו סו כֵּיצַד צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח? מְבִיאִין שַׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן וְתוֹחֲבוֹ מִתּוֹךְ פִּיו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִין בִּשּׁוּל הוּא זֶה, אֶלָּא תּוֹלִין חוּצָה לוֹ. אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח, לֹא בְּשַׁפּוּדְוִלֹא בְּאַסְכָּלָה. אָמַר רַבִּי צָדוֹק: מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ: צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכָּלָה.

לז רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִתְנַמְנְמוּ׳אֹכְלוֹ, נִרְדְּמוּ, לֹא יֹאכְלוּ. הֵיכִי דָּמֵי ׳מִתְנַמְנְמִים׳? אָמַר רַב אַשִׁי: נִים וְלָא נִים, תִּיר וְלָא תִּיר. כְּגוֹן: דְּקָרֵי לֵיהּ וְעָנֵי, וְלָא יָדַע לְאַהֲדוּרֵי סָבָרָא, וְכִי מַדְכְּרוּ לֵיהּ מִדְּכַר. אַבַּיֵי חֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבָּה, חָזָא דְּקָא נְמְנֵם. אָמַר לֵיהּ: מֵינַם קָא נָאֵים מַר? אָמַר לֵיהּ: מֵינוּמֵי קָא מְנַמְנֵם, וּתְנַן: נִתְנַמְנְמוּ, יֹאכְלוּ, נִרְדְּמוּ, לֹא יֹאכְלוּ.

לח סְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת פְּסָחִים